

Ушул отчет “Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Регламенти жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 101-беренесине жана “Кыргыз Республикасынын Эсептөө палатасы жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 61-беренесине ылайык берилет жана 2018-жылга Кыргыз Республикасынын Эсептөө палатасынын ишин чагылдырат.

Кыргыз Республикасынын Эсептөө палатасынын 2018-жылдагы иши жөнүндө отчет “Кыргыз Республикасынын Эсептөө палатасы жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 61-беренесине ылайык, Кыргыз Республикасынын Эсептөө палатасынын Кеңеши тарабынан бекитилген.

Басылманын мазмуну жана аны жайылтуу менен байланышкан маселелер боюнча, 720033, Кыргыз Республикасы, Бишкек шаары, Исанов көчөсү, 131, Кыргыз Республикасынын Эсептөө палатасы дареги менен кайрылса болот. Телефон: +996 (312) 32 34 30, факс: +996 (312) 32 38 86, электрондук почта : esep@esep.kg, веб-сайт: www.esep.kg

2019-жыл, Бишкек шаары

Урматтуу окурмандар!

Кыргыз Республикасынын Эсептөө палатасынын 2018-жылдагы иши, бюджеттик процесстин толук укуктуу катышуучусу жана мамлекеттик аудиттин көз карандысыз жогорку органы катары, мамлекеттик каражаттардын натыйжалуу чыгымдалышын контролдоо, өзүнүн ишинин ачыктыгын жана объективдүүлүгүн жогорулатуу боюнча ыйгарым укуктуу өнүктүрүүгө жана чыңдоого багытталган.

Мындан сырткары, коррупцияга каршы жалпы мамлекеттик саясат багытын эске алуу менен, аудитордук иш-чараларды жүргүзүүдө, өзгөчө көңүл каржы бузууларын гана аныктоого бурулбастан, алардын пайда болуу себептерине да бурулган. Алсак, отчеттук жылы боло турган аудиттин материалдарын алдын ала изилдөө практикасы жайылтылган, тобокелдиктерге багытталган аудитордук иш-чараларды пландоо процессине өзгөчө маани берилген. Белгиленген максаттарга жетүү максатында, аудитордук иш-чараларды пландоо, ошондой эле жүргүзүү процесстерин тартипке салууга багытталган бир катар ченемдик документтер Эсептөө палатасынын Кеңеши тарабынан кабыл алынган.

Коррупцияга каршы аракеттенүү боюнча чараларды кабыл алуу алкагында, методологиялык аспаптар иштелип чыккан жана кабыл алынган, аларды колдонуу жүргүзүлгөн аудиттердин сапатын жогорулатууга мүмкүнчүлүк берет. 2018-жылы маанилүү учур болуп, мамлекеттик органдардын ички аудит кызматтары менен Эсептөө палатасынын өз ара аракеттенишүү боюнча жүргүзүлгөн иштер эсептелет.

Сиздерге берилип жаткан отчет, 2018-жылга Эсептөө палатасынын ишинин негизги көрсөткүчтөрү, жүргүзүлгөн аналитикалык иш-чаралар, потенциалды өнүктүрүү жана чыңдоо максатында Эсептөө палатасы тарабынан кабыл алынган чаралар, кызматкерлердин квалификациясын жогорулатуу иши, эл аралык ишмердүүлүк, мамлекеттик жана укук коргоо органдары менен өз ара аракеттенишүү жөнүндө маалыматтарды камтыйт.

Ошентип, 2018-жылы Эсептөө палатасынын ишинин негизги багыттары, Кыргыз Республикасынын Конституциясы, Кыргыз Республикасынын Бюджеттик кодекси, “Кыргыз Республикасынын Эсептөө палатасы жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамы жана 2018-2040-жылдарга Кыргыз Республикасын өнүктүрүүнүн улуттук стратегиясы менен Эсептөө палатасына жүктөлгөн милдеттер жана функцияларга ылайык түзүлгөн.

**Урматтоо менен,
Эсептөө палатасынын төрагасы
Улукбек Марипов**

МАЗМУНУ

Киришүү.....	4
1. 2016-2020-жылдар мезгил аралыгына карата Кыргыз Республикасынын Эсептөө палатасын өнүктүрүүнүн стратегиялык планын ишке ашыруу.....	5
2. Эсептөө палатасынын ишинин негизги көрсөткүчтөрү	6
2.1. Аудитордук иштин жыйынтыктары	6
2.2. Аудит объектилери тарабынан жазма буйруктардын жана сунуштардын аткарылышы	15
2.3. Бюджеттик мыйзамды жакшыртуу боюнча сунуштар жана сунуштамалар	17
3. Отчеттук жылга карата республикалык бюджеттин, Кыргыз Республикасынын Социалдык фондунун жана Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Милдеттүү медициналык камсыздандыруу фондунун бюджеттеринин аткарылышына жүргүзүлгөн аудиттердин негизги аспекттери.....	17
3.1. Кыргыз Республикасынын 2017-жылга республикалык бюджетинин аткарылышы	17
3.2. Кыргыз Республикасынын Социалдык фондунун 2017-жылга бюджетинин аткарылышы ...	18
3.3. Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Милдеттүү медициналык камсыздандыруу фондунун 2017-жылга бюджетинин аткарылышы	19
4. Эксперттик-аналитикалык жана контролдук иш чаралардын жыйынтыктары	20
4.1. Евразиялык экономикалык биримдик (ЕАЭБ) мүчө мамлекеттеринин финансылык контролдоонун жогорку органдары тарабынан өткөрүлгөн, биргелешкен контролдук иш-чаралар	20
4.2. Кыргыз Республикасынын республикалык бюджетин, Кыргыз Республикасынын Социалдык фонду жана Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Милдеттүү медициналык камсыздандыруу фондунун бюджеттери жөнүндө мыйзам долбоорлоруна, ошондой эле аларга киргизилген өзгөртүүлөргө карата корутундулар	22
4.3. Кыргыз Республикасында ишке ашырылуучу инвестициялык долбоорлор бөлүгүндөгү эл аралык келишимдерди жана макулдашууларды ратификациялоо жөнүндө Кыргыз Республикасынын мыйзам долбоорлоруна карата корутундулар	26
5. Өз ара аракеттенишүү жана кызматташуу.....	29
5.1. Кыргыз Республикасынын Президенти, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши, Кыргыз Республикасынын Өкмөтү, мамлекеттик органдар жана башка уюмдар менен өз ара аракеттенишүү	29
5.2. Укук коргоо органдары менен өз ара аракеттенишүү	30
5.3. Эл аралык кызматташуу	31
5.4. Коомчулук менен байланышуу	33
5.5. Жарандардын кайрылуулары менен иштөө	34
6. Коррупцияга каршы иш-чаралар	35
7. Эсептөө палатасынын ишин уюштурууну камсыздоо	36
7.1. Методологиялык камсыздоо	36
7.2. Кадрдык камсыздоо	37
7.3. Эсептөө палатасынын ишин автоматташтыруу	40
7.4. Каржы-чарбалык камсыздоо	41
Корутунду.....	41

Киришүү

Кыргыз Республикасынын Эсептөө палатасынын 2018-жылдагы иши жөнүндө ушул отчет, Кыргыз Республикасынын Эсептөө палатасынын Кеңешинин токтому^[1] менен бекитилген, Отчетторду түзүү боюнча колдонмонун жана Кыргыз Республикасынын Эсептөө палатасынын төрагасынын буйругу^[2] менен бекитилген, Эсептөө палатасынын аудитордук иши жөнүндө отчетту түзүү тартиби жөнүндө нускаманын талаптарына ылайык даярдалды.

Отчет Эсептөө палатасынын түзүмдүк бөлүмдөрү жана аймактык бөлүнүштөрү тарабынан даярдалган маалыматтар жана аудитордук иштин жыйынтыктары боюнча статистикалык маалыматтарга негизделген.

Бул отчетто ага жүктөлгөн функцияларды аткаруу боюнча Эсептөө палатасынын иши чагылдырылган, 2018-жылы жүргүзүлгөн, Эсептөө палатасынын Кеңешинде жана Эсептөө палатасынын аймактык бөлүнүштөрүнүн отурумдарынын чечимдери менен бекитилген аудит жыйынтыктары берилди.

Отчет ошондой эле, ушул мезгил аралыгында жүргүзүлгөн аудитордук иш-чарлардын сапатын андан ары жакшыртууга багытталып жүзөгө ашырылган уюштуруу иш-чаралары, жеке ишмердиктин максималдуу ачыктыгын камсыз кылуу, коррупцияга каршы жүргүзүлгөн иш чаралар, жүргүзүлгөн аналитикалык изилдөөлөр, жаңы методологиялык иштеп чыгуулар, аудиттин эл аралык стандарттарына өтүү бөлүгүндө жүргүзүлгөн реформаларды улантуу, кадр мүмкүнчүлүгүн жогорулатуу иши, эл аралык иш-аракеттерди уюштуруу жана Кыргыз Республикасынын Эсептөө палатасынын иштешинин бир катар жана башка аспектери жөнүндө маалыматтарды камтыйт.

Ошондой эле, отчетто Кыргыз Республикасынын Президенти, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши, Кыргыз Республикасынын Өкмөтү, мамлекеттик жана укук коргоо органдары менен Эсептөө палатасынын өз ара аракеттенишүүсү жөнүндө маалыматтар берилген.

^[1] 2010-жылдын 6-сентябрындагы №01-3/32

^[2] 2008-жылдын 21-майындагы №1-12/95

1. 2016-2020-жылдар мезгил аралыгына карата Кыргыз Республикасынын Эсептөө палатасын өнүктүрүүнүн стратегиялык планын ишке ашыруу

2018-отчёттук жылы Эсептөө палатасы мамлекеттик аудиттин тутумун жакшыртууну, анын ичинен, аудиттин эл аралык стандарттарын жайылтууну, адам ресурстарын башкаруунун натыйжалуу тутумун аныктоону жана өнүктүрүүнү, тышкы коммуникацияларды чыңдоону камтуу менен, 2016-2020-жылдар мезгил аралыгына карата Кыргыз Республикасынын Эсептөө палатасын өнүктүрүүнүн стратегиялык планы менен белгиленген максаттарга жетүү боюнча өзүнүн ишин улантты.

Мамлекеттик аудиттин тутумун жакшыртуу максатында, төмөндөгүлөргө өзгөчө көңүл бурулду:

- тобокелдикке багытталган мамиленин негизинде, аудитордук ишти пландоо процессин оптималдаштыруу;
- аудиттин эл аралык стандарттарынын негизинде финансылык аудитти, шайкештик аудитти, натыйжалуулук аудитти жана айрым тематикалык аудиттерди жүргүзүү методологиясын практикалык колдонуу;
- аудитордук процесстерди автоматташтыруу;
- аудитордук отчётторду даярдоо сапатын жогорулатуу;
- кызматкерлерди окутуу.

Адам ресурстарын башкаруунун натыйжалуу тутумун орнотуу жана өнүктүрүү бөлүгүндө төмөндөгүлөргө өзгөчө көңүл бурулду:

- милдеттерин жана функцияларын аткаруу, жүргүзүлгөн аудиттердин, аудитордук отчёттордун жана берилген сунуштардын сапаты боюнча Эсептөө палатасынын мамлекеттик кызматчыларынын ишин жыл сайын баалоону жүргүзүү жана жайылтуу;
- кадрлардын ички резервдерин түзүү;
- адам ресурстарын башкаруу тутумунун процессин автоматташтыруу.

Эсептөө палатасы чет элдик коллегалары, донор уюмдар менен байланышты дайыма өнүктүрүп келет жана кеңейтүүдө, ошондой эле ички коммуникацияга көңүл бурат.

Отчёттук жылы Шанхай кызматташуу уюмунун мүчө мамлекеттеринин аудиттин жогорку органдарынын IV отурумун уюштуруу жана өткөрүү сыяктуу маанилүү иш-чара өткөрүлгөн.

Ошондой эле, Эсептөө палатасы Евразиялык экономикалык биримдиктин мүчө мамлекеттеринин ыйгарым укуктуу органдары тарабынан тыштан алынып келингендерге бажы алымдарынын (эквиваленттик таасирге ээ жыйымдар жана салыктар, жана башка алымдар) суммаларын чегерүү жана бөлүштүрүү, аларды ЕАЭБ мүчө-өлкөлөрүнүн бюджеттеринин кирешесине чегерүү маселеси боюнча биргелешкен ар жылдык контролдук иш-чараларга катышкан.

Тышкы коммуникацияларды өнүктүрүү чөйрөсүндө, 2018-жылдын 31-майында Эсептөө палатасы менен укук коргоо жана прокуратура органдарынын ортосунда өз ара аракеттенишүү жөнүндө Макулдашууга кол коюлган.

Коомчулукка маалымдоо, Эсептөө палатасынын ишиндеги артыкчылыктуу багыттардын бири болуп эсептелет. Мекеме ачыктык жана айкындуулук саясатын активдүү түрдө алга жылдырууда жана жарандык сектор үчүн аудиттердин жыйынтыктары жөнүндө маалыматтын жеткиликтүүлүгү бөлүгүндө, “Кыргыз Республикасынын Эсептөө палатасы жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамында белгиленген бардык ченемдерди аткарууда.

2. Эсептөө палатасынын ишинин негизги көрсөткүчтөрү

2.1. Аудитордук иштин жыйынтыктары

2018-жылга бекитилген Кыргыз Республикасынын Эсептөө палатасынын аудитордук иш планына ылайык, пландалган **204 аудитордук иш-чаралардын** ичинен Эсептөө палатасы тарабынан **203 аудитордук иш-чаралар** жүргүзүлгөн (1 аудитордук иш-чара аяктоо баскычында турат), алардын жүрүшүндө аудит объектилеринин 2 425 түзүмдүк жана ведомстволук бөлүмдөрү камтылган, анын ичинен: бюджеттик мекемелер - 1 805, чарба жүргүзүүчү объекттер – 384, жана башка уюмдар – 8, жергиликтүү бюджеттен каржыланган мекемелер жана уюмдар – 216.

1-таблица. 2018-жылы аудитордук иштин жалпы жыйынтыгы (млн.сомдо)

Бузуулар түрү	Аныкталган	Кайтарылууга тийиш	Кайтарылган
Каржы бузуулары	2 321,9	1 621,5	1 405,2
Бюджеттин резервдери жана жоготуулары	13 236,6	1 791,5	991,9
Каражаттарды рационалдуу эмес пайдалануу	800,3	80,8	59,9
Коомдук жана башка уюмдарда аныкталган каржы бузуулары	199,8	67,7	19,3

Аныкталган каржы бузууларынын жалпы суммасынан бардыгы болуп, **3 561,5 млн.сом кайтарылууга тийиш болсо**, анын ичинен **2 476,3 млн.сом калыбына келтирилген**. Калыбына келтирүү **70 пайызды** түзгөн.

Эсептөө палатасы тарабынан бюджеттин резервдери жана жоготуулары, ошондой эле рационалдуу эмес пайдаланылган каражаттар боюнча көрсөткүчтөр катары бузуулардын классификаторуна киргизилгендигин, натыйжалуулук аудитинин жыйынтыктарынын элементтери катары калыбына келтирилүүгө жатпай тургандыгын, белгилей кетүү керек.

Каржы бузуулары

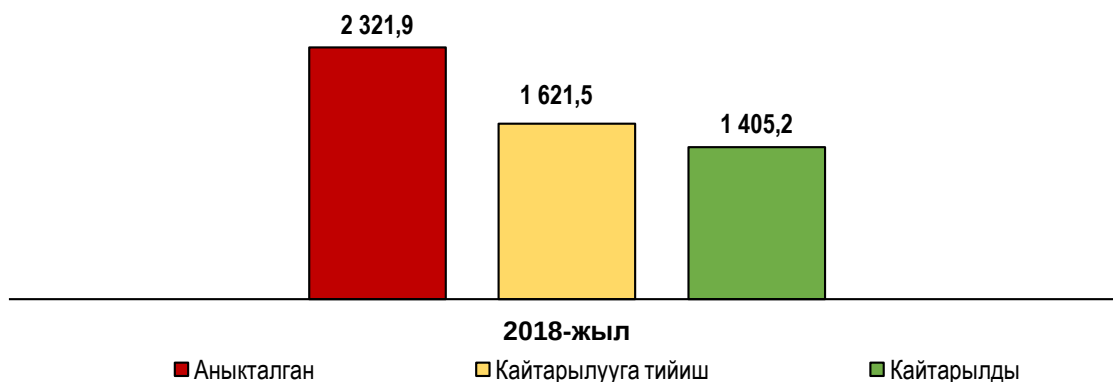
Каржы бузуулары катары, бюджеттик, фискалдык мыйзамдарды, суммалары тиешелүү бюджетке кайтарылууга тийиш болгон, бухгалтердик эсепти жүргүзүүнү жөнгө салуучу ченемдик-укуктук актыларды бузуу эсептелет.

2018-жылы жүргүзүлгөн аудиттердин жүрүшүндө аныкталган каржы бузууларынын жалпы суммасы **2 321,9 млн.сомду** түзгөн жана мурунку жылдын көрсөткүчтөрүнө салыштырмалуу, 1 024,0 млн.сомго же 79 пайызга көбөйгөн. Бул негизинен, “Дебитордук жана ашырылган насыялык карыздарды эсептөө боюнча жашыруулар” түрү боюнча аныкталган каржы бузууларынын көбөйүүсү

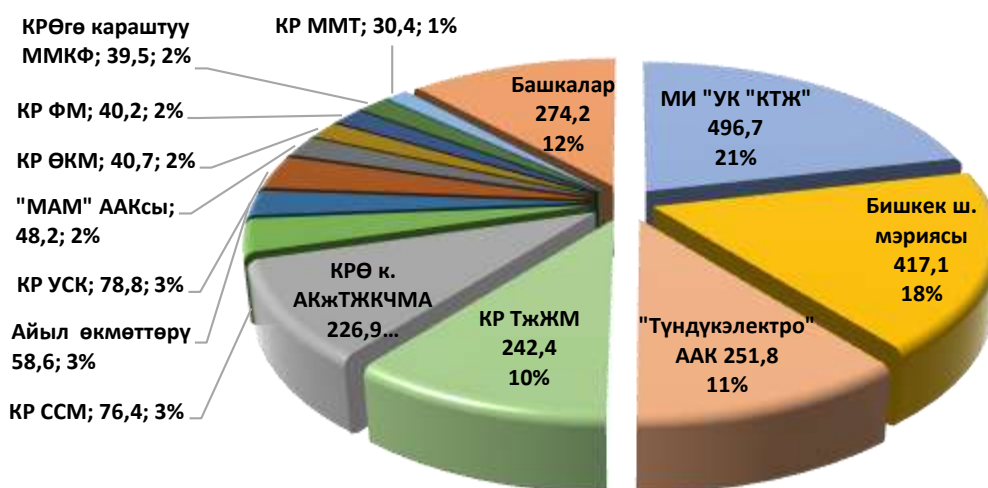
менен байланыштуу, алардын суммасы өткөн жылга салыштырмалуу 1 158,9 млн.сомго көбөйгөн. Ал эми, “Курулуш-куроо иштеринин көлөмүн ашыруу” түрү боюнча бузуулардын аныкталышы 139,0 млн.сомго азайган.

Аныкталган каржы бузууларынын жалпы суммасынан **1 621,5 млн.сом кайтарылууга тийиш болсо**, анын ичинен **1 405,2 млн.сом калыбына келтирилген**. Калыбына келтирүү **87 пайызды** түзгөн.

1-диаграмма. Каржы бузуулары боюнча жалпы жыйынтык (млн.сомдо)

2-диаграмма. Аудит объектилері боюнча каржы бузуулар (млн.сомдо)

Каржы бузууларынын түзүмү

Түзүмдүк бөлүмдө аныкталган каржы бузуулары төмөндөгүдөй:

2-таблица. Каржы бузууларынын түрлөрү боюнча

(млн.сомдо)

Көрсөткүч	Сумма	%да
- Дебитордук жана ашырылган насыялык карыздарды эсептөө боюнча жашыруулар	1 341,0	57,1%
- Эмгек акыларды негизсиз төлөөлөр	322,9	14,8%
- Курулуш-куроо иштеринин көлөмдөрүн ашыруу	246,0	10,5%
- Бюджеттин башка деңгээлинде турган уюмдарга республикалык жана жергиликтүү бюджеттерден бөлүнгөн каражаттар	128,8	5,5%
- Бюджетке чегерилүүгө тийиш болгон ижара акысы	80,5	3,4%
- Мамлекеттик каражаттарды максатсыз пайдалануу	65,4	2,8%
- Материалдык баалуулуктарды жана акча каражаттарын негизсиз эсептен чыгаруу	53,4	2,3%
- Салык жана бажы мыйзамдарын бузуу	32,5	1,4%
- Социалдык фондго кошумча кошуп эсептелген кирешелер	17,8	0,8%
- Материалдык баалуулуктардын жана акча каражаттардын кем чыгуулары	15,4	0,7%
- Казыналыктын тутумунан кыйгап өтүү менен пайдаланылган каражаттар	10,7	0,5%
- Насыя каражаттарын максатсыз пайдалануу	5,0	0,2%
- Акциялардын мамлекеттик пакетине дивиденддер	2,5	0,1%
Бардыгы	2 321,9	100%

Таблицадан көрүнүп тургандай, каржы бузууларынын жалпы суммасында 50дөн ашык пайызды, “Дебитордук жана ашырылган насыялык карыздарды эсептөө боюнча жашыруулар” бузуулар түрү боюнча сумма ээлеген, бул болсо, бухгалтердик эсепти жүргүзүүнүн үстүнөн аудит объектиси тарабынан көзөмөлдөө жетишсиз деңгээлде жүргүзүлгөндүгүн күбөлөндүрөт.

Талдоо көрсөткөндөй, бул бузуу жол-жоболорду бузуулар мүнөзүнө көбүрөөк ээ, б.а. бухгалтердик эсепти толук кандуу эмес жүргүзүү, бирок, айрым учурларда уурдоонун мүмкүн болуучу тобокелдиктери байкалышы жана билиниши мүмкүн. Негизинен, бул бузуулар бухгалтердик жазууларды (эсеп боюнча) түзөтүүнү ишке ашыруу менен калыбына келтирилет. Эреже катары, көпчүлүк учурларда бул бузуулар аудиттин жүрүшүндө оңдоого келтирилет. Мисалы, бул бухгалтердик эсепте көрсөтүлбөгөн дебитордук карыздын же ал боюнча жетиштүү негиздемеси жок жактар алдындагы насыялык карыздын суммасы болушу мүмкүн.

Мындай бузуулардын үчтөн бирин (36%), “Кыргыз темир жолу” Улуттук компаниясы” МИнин ишине жүргүзүлгөн аудиттин жыйынтыктары боюнча аныкталган бузуулар ээлейт, бул болсо, 483,9 млн.сомду түзгөн. Экинчи орунда “Түндүк электр” ААКсы - 245,7 млн.сом же 18 пайыз жана үчүнчү орунда Кыргыз Республикасынын Транспорт жана жол министрлиги – 198,8 млн.сом же 15 пайыз.

Эмгек акыларды негизсиз төлөө бөлүгүндөгү абдан көп бузуулар болуп, мыйзам менен каралбаган төлөмдөр, штаттык жүгүртмө менен бекитилген коюмдарды жана кызматтык акыларды жогорулатуу жана ченемдик укуктук актыларды бузуулар эсептелет, алардын суммалары 322,9 млн.сомду түзгөн. Бул түрдөгү бузуулардын негизги үлүшү, 207,5 млн.сом суммасында же 60 пайызда Бишкек шаарынын мэриясына туура келет (2016-жылга карата жүргүзүлгөн аудит).

Кыргыз Республикасынын Эмгек кодексинин 160-беренесине ылайык, иш берүүчү кызматкерге ашыкча төлөгөн, анын ичинде мыйзамды туура эмес колдонуудан ашыкча төлөнгөн эмгек акы туура эмес эсептелгенден башка учурларда андан кармалып калышы мүмкүн эместигин, белгилей кетүү керек.

Мындан сырткары, аткарылган курулуш-куроо иштерине жүргүзүлгөн аудитте, бузуулардын олуттуу суммалары жыл сайын аныкталат. Отчеттук жыл ичинде аныкталган мындай бузуулардын суммасы 246,0 млн.сомду түзгөн, анын ичинен, Архитектура, курулуш жана турак жай-коммуналдык чарба мамлекеттик агенттигинде – 129,6 млн.сом (53%), Транспорт жана жол министрлигинде – 40,7 млн.сом (17%) аныкталган.

Бузуулардын суммалары боюнча олутуулар болуп, бюджеттин башка деңгээлинде турган уюмдарга республикалык жана жергиликтүү бюджеттерден бөлүнгөн каражаттар эсептелет. Мындай бузуулар 116,4 млн.сомду (90%) түзүү менен, Бишкек шаарынын мэриясында орун алган.

Бюджеттин резервдери жана жоготуулары

Бюджеттин резервдери болуп, тийиштүү иш-чаралардын жүргүзүүнүн натыйжасында мамлекеттик бюджетти толуктоочу кошумча каражат булактары саналат.

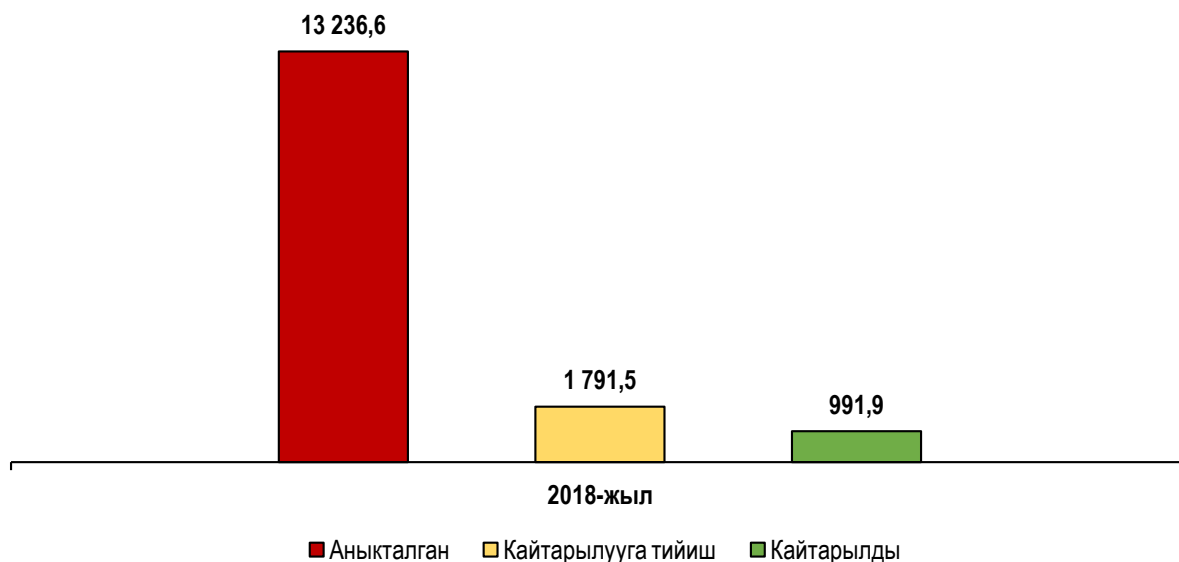
Бюджеттин жоготуулары болуп, тийиштүү иш-чаралардын өз учурунда жүргүзүлбөгөндүгүнүн натыйжасында жана ишке ашпай калган мүмкүнчүлүктөрдүн айынан, орточо эсеп менен, мамлекеттик бюджетке түшпөй калган каражаттардын суммасы саналат.

2018-жылы Эсептөө палатасы тарабынан аныкталган бюджеттин резервдери жана жоготуулары **13 236,6 млн.сомду** түзгөн. 2017-жылга салыштырмалуу бул көрсөткүч 3 764,8 млн.сомго же 28 пайызга көбөйгөн. Көбөйүү “Салык, бажы жана башка төлөмдөр жана бюджеттин чыгымдар бөлүгү боюнча бюджеттин жоготуулары” түрү

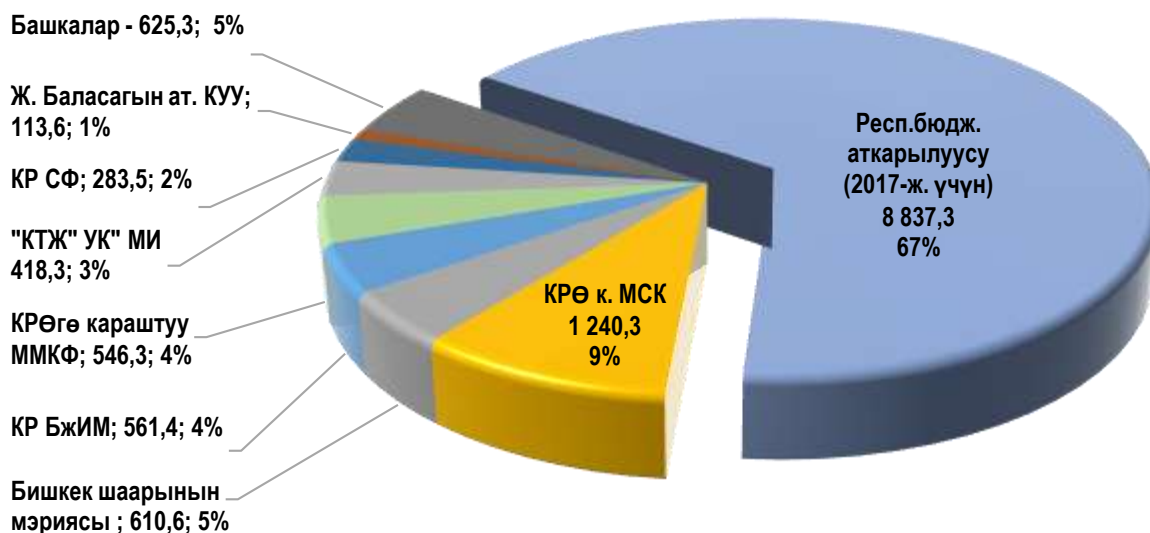
боюнча аныкталган бузуулардын эсебинен 3 911,6 млн.сомго жүргөн. Ал эми, “Бюджеттин башка резервдери жана жоготуулары” түрү боюнча бузуулардын аныкталышы 338,7 млн.сомго азайган.

Бюджеттин резервдеринин жана жоготууларынын аныкталган жалпы суммасынан **1 791,5 млн.сом** калыбына келтирилүүгө тийиш. Отчеттук жыл ичинде **991,9 млн.сом** калыбына келтирилген. Калыбына келтирүү **55 пайызды** түзгөн.

3-диаграмма. Бюджеттин резервдери жана жоготуулары (млн.сомдо)

4-диаграмма. Аудит объектилері боюнча бюджеттин резервдери жана жоготуулары (млн.сомдо)

Аныкталган бюджеттин резервдеринин жана жоготууларынын түзүмү

3-таблица. Бюджеттин резервдеринин жана жоготууларынын түрү боюнча
(млн.сомдо)

Көрсөткүч	Сумма	%да
- Салык, бажы, жана башка төлөмдөр жана бюджеттин чыгымдар бөлүгү боюнча бюджеттин жоготуулары	4 114,1	31,1%
- Эмгек акыларды төлөөдөгү бузуулар	403,4	3,0%
- Бюджеттик мекемелерди ашыкча каржылоо	110,4	0,8%
- Тарифтерди жана бааларды жогорулатуу	51,9	0,4%
- Товардык-материалдык баалуулуктардын ченемден ашык чыгымдалышы	61,3	0,5%
- Бюджеттин башка резервдери жана жоготуулары	8 495,5	64,2%
Бардыгы	13 236,6	100%

Таблицада көрүнүп тургандай, аныкталган бюджеттин резервдеринин жана жоготууларынын абдан көп үлүшүн “Бюджеттин башка резервдери жана жоготуулары” (64,2%) түзөт. Бул категорияда негизинен, бузуулардын башка категорияларында көрсөтүлбөгөн, бюджеттин резервдери менен жоготуулары көрсөтүлгөн.

Алсак, 8 495,5 млн.сом бюджеттин резервдеринин жана жоготууларынын ичинен, 6 166,4 млн.сом (73%) суммасындагы олуттуу үлүштү, 2017-жылга республикалык бюджеттин аткарылышына жүргүзүлгөн аудиттин жыйынтыктары боюнча аныкталган резервдер жана жоготуулар ээлейт. Мындан сырткары, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Мамлекеттик салык кызматына жүргүзүлгөн аудиттин жыйынтыктары боюнча аныкталган 1 239,8 млн.сом (15%) резервдер жана жоготуулар ээлейт, “Кыргыз темир жолу” Улуттук компаниясы” МИ - 394,3 млн.сом (5%), Кыргыз Республикасынын Социалдык фонду - 283,2 млн.сом (3%) жана башка аудит объектилери - 410,9 млн.сом (5%).

Экинчи орунда 4 114,1 млн.сомду же 31,1 пайызды түзүү менен, “Салык, бажы, жана башка төлөмдөр жана бюджеттин чыгымдар бөлүгү боюнча бюджеттин жоготуулары” көрсөткүчү турат. Көрсөтүлгөн суммадан 2 613,2 млн.сом (64%) 2017-жылга республикалык бюджеттин аткарылышына жүргүзүлгөн аудитте аныкталган. Мындан сырткары, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Мамлекеттик мүлктү башкаруу фондунда 545,5 млн.сомго (13%) жоготуулар аныкталган, Бишкек шаарынын мэриясында (2016-жылга карата аудит) - 517,6 млн.сом (12%), Кыргыз Республикасынын Билим берүү жана илим министрлигинде - 413,1 млн.сом (10%) жана башка аудит объектилери - 24,7 млн.сом.

Бюджеттин резервдери жана жоготуулары боюнча аныкталган суммалардын көлөмү боюнча үчүнчү позицияны, 403,4 млн.сомду же 3 пайызды түзүү менен, эмгек акыны төлөөдөгү бузуулар ээлейт. Негизинен, бул категорияга штаттык жүгүртмө жана штаттык ченемдер менен каралган санды сактабагандыктан, аткарылган иштердин (кызмат көрсөтүүлөрдүн) көлөмүн кошуп жазуудан, сыйлоо жөнүндө колдонуудагы жоболорду бузуу менен сый акыларды жана башка сыйлоолорду төлөөдөн жана ашык төлөөдөн жана башкалардан улам жүргүзүлгөн мыйзамсыз төлөмдөрдүн суммалары кирет. Мындай бузуулар, Ж.Баласагын атындагы КУУнун ишине жүргүзүлгөн аудиттин жыйынтыктары боюнча 67,2 млн.сомго (17%) аныкталган, 2017-жылга республикалык бюджеттин аткарылышына жүргүзүлгөн аудитте - 55,9 млн.сом (14%), Кыргыз Республикасынын Коомдук телерадио берүү корпорациясында – 50,2 млн.сом (12), ошондой эле Бишкек шаарынын мэриясында – 53,7 млн.сом (13%), Кыргыз Республикасынын Билим берүү жана илим министрлигинде – 32,5

млн.сом (8%), Кыргыз Республикасынын Өнөр жай, энергетика жана жер казынасын пайдалануу мамлекеттик комитетинде – 32,3 млн.сом (8%), “Кыргыз темир жолу” Улуттук компаниясы” МИ - 24,0 млн.сом (6%).

2017-жылга республикалык бюджеттин аткарылышына жүргүзүлгөн аудит жөнүндө толук маалымат, “Кыргыз Республикасынын 2017-жылга республикалык бюджетинин аткарылышы” бөлүмүндө берилген.

Рационалдуу эмес пайдаланылган каражаттар

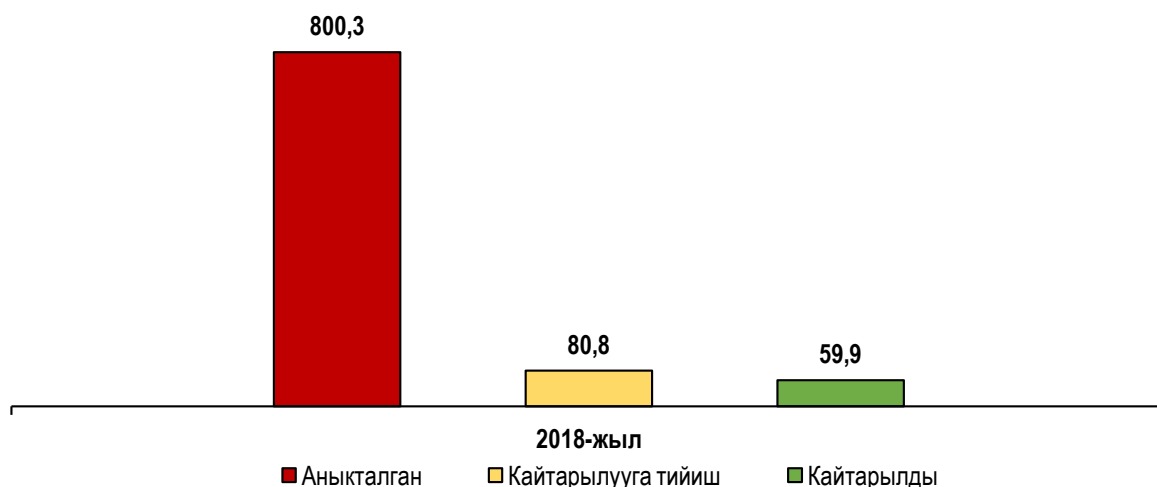
Рационалдуу эмес пайдаланылган каражаттардын категориясына, мамлекеттик сатып алууларды жүргүзүүдө каржы бузууларынын, каржылоодо эсепке алынбаган, жыл аягында бюджеттик мекемелердин кассаларындагы накталай акча каражаттарынын калдыктарынын, товардык-материалдык баалуулуктардын чегерилбеген ченемден ашык корлорунун, пландалган максаттарына жетпеген, белгилүү бир иш-чараларга чыгымдалган мамлекеттик каражаттардын аныкталган суммалары кирет.

Отчёттук жылы Эсептөө палатасы тарабынан **800,3 млн.сомго** рационалдуу эмес пайдаланылган каражаттар аныкталган. Өткөн жылга салыштырмалуу, бул көрсөткүч 449,3 млн.сомго көбөйгөн.

Негизинен көбөйүү, “Пландалган максатына жетпестен чыгымдалган каражаттар” түрү боюнча 334,9 млн.сомго аныкталган бузуулардын эсебинен жүргөн жана “Товардык-материалдык баалуулуктардын ченемден ашык корлору жана алыш-бериш эсептериндеги каражаттар” - 97,9 млн.сом.

Рационалдуу эмес пайдаланылган каражаттардын аныкталган жалпы суммасынан **80,8 млн.сом** калыбына келтирилүүгө тийиш болсо, анын ичинен **59,9 млн.сом** калыбына келтирилген. Калыбына келтирүү **74 пайызды** түзгөн.

5-диаграмма. Рационалдуу эмес пайдаланылган каражаттар (млн.сомдо)

Рационалдуу эмес пайдаланылган каражаттардын түзүмү

Рационалдуу эмес пайдаланылган каражаттардын аныкталган суммасы төмөндөгүдөй бөлүштүрүлгөн:

4-таблица. Рационалдуу эмес пайдаланылган каражаттардын түзүмү (млн.сомдо)

Көрсөткүч	Сумма	%да
- Пландаган максатына жетпестен чыгымдалган каражаттар	593,2	74%
- Товардык-материалдык баалуулуктардын ченемден ашык корлору жана эсептеги каражаттар	176,1	22%
- Мамлекеттик сатып алууларды жүргүзүүдөгү бузуулар	17,5	2%
- Жылдын аягында мекемелердин кассаларындагы бюджеттик накталай каражаттардын пайдаланылбаган калдыктары	13,5	2%
Бардыгы	800,3	100%

Жогоруда келтирилгендерден улам, рационалдуу эмес пайдаланылган каражаттардын жалпы суммасындагы негизги үлүштү, пландалган максатына жетпестен чыгымдалган каражаттар түзөөрү көрүнүп турат, бул болсо, мамлекеттик каражаттарды рационалдуу жана натыйжалуу пайдаланылышын талаптагыдай контролдоонун, ишти пландоонун жоктугун, тигил же бул аудит объектисинин кызматтагы адамдары тарабынан каражаттардын чыгымдалышын көрсөтөт.

Негизинен мындай бузуулар төмөндөгүлөрдө аныкталган: “Түндүк электр” ААКсында - 150,0 млн.сом (25%), “Бишкек машина куруу заводу” ААКсында - 144,3 млн.сом (24%), Кыргыз Республикасынын Саламаттык сактоо министрлигинде - 114,2 млн.сом (19%), Кыргыз Республикасынын Транспорт жана жол министрлигинде - 68,6 млн.сом (12%), Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Архитектура, курулуш жана турак жай-коммуналдык чарба мамлекеттик агенттигинде – 49,1 млн.сом (8%).

Ошондой эле, олуттуу сумманы товардык-материалдык баалуулуктардын ченемден ашык корлору жана эсептеги каражаттар түзгөн, алардын негизгилери, төмөндөгүлөргө жүргүзүлгөн аудиттин жыйынтыктары боюнча аныкталган: Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Милдеттүү медициналык камсыздандыруу фондунда – 56,7 млн.сом (32%), Кыргыз Республикасынын Маданият, маалымат жана туризм министрлигинде – 24,0 млн.сом (14%), Кыргыз Республикасынын 2017-жылга республикалык бюджетинин аткарылышында – 18,9 млн.сом (11%), Кыргыз Республикасынын Билим берүү жана илим министрлигинде – 12,5 млн.сом (7%), Кыргыз Республикасынын Саламаттык сактоо министрлигинде – 9,3 млн.сом (5%).

Коомдук жана башка уюмдарда аныкталган каржы бузуулары

Бул бузуулар бюджеттик каражаттар менен байланыштуу эмес. Негизинен мындай бузуулар, өзүнүн ишин чарбалык негизде жүргүзгөн мамлекеттик ишканаларга, ошондой эле мамлекеттин үлүшү 51 пайыздан ашыкты түзгөн акционердик коомдорго жүргүзүлгөн аудиттердин жыйынтыктары боюнча аныкталат.

Мамлекеттик органдардагы жана уюмдардагы каржы бузуулары менен катар, ошондой эле аудит тарабынан коомдук жана башка уюмдарда **199,8 млн.сом каржы бузуулары** аныкталган. 2017-жылга салыштырмалуу бул көрсөткүч 656,0 млн.сомго азайган.

Аныкталган суммалардын жалпы суммасынан **67,7 млн.сом** кайтарылууга тийиш болсо, анын ичинен **19,3 млн.сом** калыбына келтирилген. Калыбына келтирүү **30 пайызды** түзгөн.

Негизинен бул бузуулар төмөндөгүлөрдө аныкталган: “Ош электр” ААКсында - 39,5 млн.сом, “Бишкек машина куруу заводу” ААКсында - 37,9 млн.сом, “Электр станциялары” ААКсында - 29,1 млн.сом жана “Чыгыш электр” ААКсында - 22,2 млн.сом.

Мүнөздүү бузууларды талдоо

Аудиттин жыйынтыктары боюнча Эсептөө палатасы өзүнүн жазма буйруктарында жана сунуштарында бузуулардын болгондугун көрсөтөт жана аларды алдын алуу жана кыскартуу боюнча чараларды сунуштайт. Бирок буга карабастан, кээ бир түрдөгү бузуулар бардык мамлекеттик органдар үчүн мүнөздүү бойдон кала берүүдө.

Мындай бузуулардын бири болуп, эмгек акы төлөөдөгү бузуулар эсептелет, алар өзүнө негизсиз төлөмдөрдү камтыйт. Отчеттук жылы мындай түрдөгү бузуулар 750,6 млн.сомго аныкталган. Абдан ири суммалар төмөндөгүлөрдө аныкталган: Коомдук телерадио компаниясында – 50,1 млн.сом Билим берүү жана илим министрлигинде – 41,4 млн.сом, Милдеттүү медициналык камсыздандыруу фондунда – 13,6 млн.сом жана Финансы министрлигинде – 20,4 млн.сом.

Мындан сырткары, шаарлардын бюджеттеринин түзүлүшүнө жана аткарылышына жүргүзүлгөн аудитте, 209,6 млн.сомго ашыкча төлөмдөр жана негизсиз төлөмдөр аныкталган.

Салык жана бажы мыйзамдар чөйрөсүндө аныкталган сумма, отчеттук жылы 32,5 млн.сомду түзгөн. Салык жана бажы мыйзамдарынын ченемдерин так сактоо, мамлекеттик бюджеттин киреше бөлүгүнүн көбөйүшүнө алып келет, б.а. бул суммалар, талаптагыдай деңгээлде контролдоо алдында, мамлекеттик бюджетти толтуруу үчүн резервдер болуп эсептелет.

Бузууларды талдоо, капиталдык салымдардын каражаттарын өздөштүрүүдө, бузуулардын тутумдуу мүнөзүн көрсөткөн. Негизинен, наркты ашыруу же аткарылбаган курулуш-куроо иштерине төлөө фактылары орун алган. Мындай бузуулардын негизги бөлүгү, Архитектура, курулуш жана турак жай-коммуналдык чарба мамлекеттик агентигинин тутумуна туура келет. Алсак, 2017-жылы бул тутумдагы курулуш-куроо иштеринин көлөмүн ашыруунун жалпы суммасы 129,6 млн.сомду түзгөн. Мындан сырткары, Транспорт жана жол министрлигинде мындай түрдөгү бузуулар 40,7 млн.сомду түзгөн. Айыл өкмөттөрүнүн жана жергиликтүү бюджеттен каржыланган жана башка уюмдардын бюджеттеринин түзүлүшүнө жана аткарылышына жүргүзүлгөн аудитте, курулуш-куроо иштеринин баасын ашыруу, бүтүндөй 23,8 млн.сомду түзгөн.

Ошондой эле, бюджеттик сметаларды түзүү этабында мамлекеттик органдардын ишинин начардыгы, аныкталган товардык-материалдык баалуулуктардын ченемден ашык корпорунун жана эсептердеги каражаттардын калдыктарынын олуттуу суммаларына алып келет. 2018-жылы бул көрсөткүч 176,1 млн.сомду түзгөн. Мындай учурлардын себептеринин бири болуп, Финансы министрлиги тарабынан кеч каржылоо эсептелет.

Жергиликтүү бюджеттердин түзүлүшүнө жана аткарылышына жүргүзүлгөн аудит

Кыргыз Республикасынын Бюджеттик кодексинин 124-беренесине ылайык, жергиликтүү бюджеттердин аткарылышына аудит Эсептөө палатасы тарабынан эки жылда бир жолу жүргүзүлөт.

Отчеттук жылы Эсептөө палатасы тарабынан төрт шаар (Бишкек (2016-ж. үчүн), Кара-Балта, Нарын жана Балыкчы (2016-2017-ж. үчүн)) мэрияларынын жана 222 айыл өкмөтүнүн бюджеттеринин түзүлүшүнө жана аткарылышына аудиттер жүргүзүлгөн.

Шаарлардын бюджеттеринин аткарылышы

Жогоруда көрсөтүлгөн шаарлардын бюджеттеринин түзүлүшүнө жана аткарылышына жүргүзүлгөн аудит тарабынан, жалпы **326,0 млн.сом** суммасында каржы бузуулары аныкталган. **610,8 млн.сомго** бюджеттин резервдери жана жоготуулары аныкталган. Мындан сырткары, **7,5 млн.сомго** бюджеттик каражаттарды рационалдуу эмес пайдалануу аныкталган.

Аныкталган каржы бузуулары Бишкек (207,5 млн.сом) жана Кара-Балта (2,1 млн.сом) шаарларынын мэрияларынын бюджеттеринин аткарылышына жүргүзүлгөн аудитте аныкталган, алар эмгек акыны негизсиз төлөө жана ашыкча төлөө боюнча бузуулар болуп эсептелет.

Ошондой эле, Бишкек шаарынын мэриясы боюнча, каржылоо булактары жок туруп, бюджеттин башка деңгээлинде турган уюмдарга республикалык жана жергиликтүү бюджеттерден бөлүнгөн 116,4 млн.сом аныкталган.

Бишкек шаарынын мэриясы боюнча, 610,6 млн.сомго бюджеттин резервдери жана жоготуулары аныкталган. Анын ичинен, штаттан ашык бирдиктерди кармоодон улам пайда болгон, эмгек акы төлөөдөгү бузуулар - 53,7 млн.сом жана товардык-материалдык баалуулуктардын ченемден ашык чыгымдары - 3,3 млн.сом. Салык, бажы жана башка төлөмдөр жана бюджеттин чыгымдар бөлүгү боюнча бюджеттин жоготуулары - 517,6 млн.сом, шаардын бюджетинин кирешелерин пландоо, муниципалдык мүлктүн ижарасы боюнча Бишкек шаарынын мэриясынын Муниципалдык менчик башкармалыгынын дебитордук карызын болжолдоо планына киргизбестен жүргүзүлгөн. Бул карыз Муниципалдык мүлк башкармалыгынын жылдык отчетунда көрсөтүлгөн эмес жана бюджетти бекитүүдө эске алынган эмес. Ошондой эле, 36,0 млн.сомду бюджеттин башка резервдери жана жоготуулары түзгөн.

7,5 млн.сомго бюджеттик каражаттарды рационалдуу эмес пайдалануу, Бишкек шаарынын мэриясынын бюджетинин аткарылышына жүргүзүлгөн аудиттин жыйынтыктары боюнча аныкталган. Алсак, бул каражаттар пландалган максатына жетпестен, белгилүү бир иш-чараларга чыгымдалган, б.а. коомдук жана жеке уюмдардын (жеке мектептердин) чыгымдарына шаардын бюджетинин каражаттары бөлүнгөн.

Мындан сырткары, Нарын шаарынын мэриясында бюджеттин түзүлүшүнө жана аткарылышына жүргүзүлгөн аудит тарабынан, бардыгы болуп 3,8 млн.сомго каржы бузуулары аныкталган. Мында, бузуулардын 3,7 млн.сом суммасындагы негизги үлүшү болуп, дебитордук жана ашырылган насыялык карыздарды эсепке алуу боюнча жашыруулар эсептелет, алар аудиттин жүрүшүндө ордуна келтирилди.

Балыкчы шаарынын мэриясында бюджеттин түзүлүшүнө жана аткарылышына жүргүзүлгөн аудитте, бардыгы болуп 2,2 млн.сомго каржы бузуулары аныкталган, бузуулардын 1,7 млн.сом суммасындагы негизги үлүшү болуп, дебитордук жана ашырылган насыялык карыздарды эсепке алуу боюнча жашыруулар эсептелет. Аныкталган суммалардын ичинен 2,0 млн.сом калыбына келтирилген. Ошондой эле, аудитте мэрия тарабынан рационалдуу эмес пайдаланылган 1,1 млн.сомдук каражаттар аныкталган.

Айыл өкмөттөрүнүн бюджеттеринин аткарылышы

Айыл өкмөттөрүнө жүргүзүлгөн аудиттердин жыйынтыктары боюнча аныкталган каржы бузууларынын суммасы **58,6 млн.сомду** түзгөн, анын ичинен, **54,6 млн.сом** калыбына келтирилүүгө тийиш. Отчеттук мезгилдин аягында бюджетке **33,5 млн.сом** калыбына келтирилген. Калыбына келтирүү **61 пайызды** түзгөн.

Негизги каржы бузуулар болуп, бюджеттик каражаттарды максатсыз пайдалануу, эмгек акыларды негизсиз төлөө, материалдык баалуулуктарды жана акча суммаларын негизсиз эсептен чыгаруу, курулуш-куроо иштеринин көлөмүнүн баасын ашыруу, дебитордук жана ашырылган насыялык каражаттарды эсепке алуу боюнча жашыруулар ж.б. эсептелет.

Аныкталган бюджеттин резервдери жана жоготуулары **33,6 млн.сомду** түзгөн (товардык-материалдык баалуулуктардын ченемден ашык чыгымдары – 12,1 млн.сом, бааларды жана

тарифтерди ашыруу - 0,3 млн.сом, эмгек акыны төлөөдөгү бузуулар - 6,5 млн.сом, бюджеттин жоготуулары - 4,5 млн.сом жана башка резервдер жана жоготуулар – 10,2 млн.сом).

Рационалдуу эмес пайдаланылган каражаттардын жалпы суммасы **3,0 млн.сомду** түзгөн, Анын ичинен, пландалган максатына жетпестен, белгилүү бир иш-чараларга чыгымдалган каражаттар - 0,2 млн.сом, товардык-материалдык баалуулуктардын ченемден ашык корлору жана эсептердеги каражаттар – 2,5 млн.сом жана мамлекеттик сатып алууларды бузуулар– 0,3 млн.сом.

2.2. Аудит объектилери тарабынан жазма буйруктардын жана сунуштардын аткарылышы

“Кыргыз Республикасынын Эсептөө палатасы жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 8-беренесине ылайык, Эсептөө палатасынын жазма буйругу милдеттүү түрдө аткаруу болуп эсептелет жана эреже катары, каржы бузууларынын калыбына келтирүүгө тиешелүү суммаларын, каражаттарды чыгымдоодогу аныкталган кемчиликтерди четтетүү сунуштарды жана ченемдик укуктук актылардагы карама-каршылыктарды, тигил же бул бузууларга жол берген жооптуу адамдардын жоопкерчилигин кароо жөнүндө сунуштарды камтыйт.

Мындан сырткары, Эсептөө палатасы тарабынан жүргүзүлгөн аудиттин жыйынтыктары

боюнча, айрым учурларда, аудит объектисинин жана Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн дарегине тиешелүү сунуштар жөнөтүлөт.

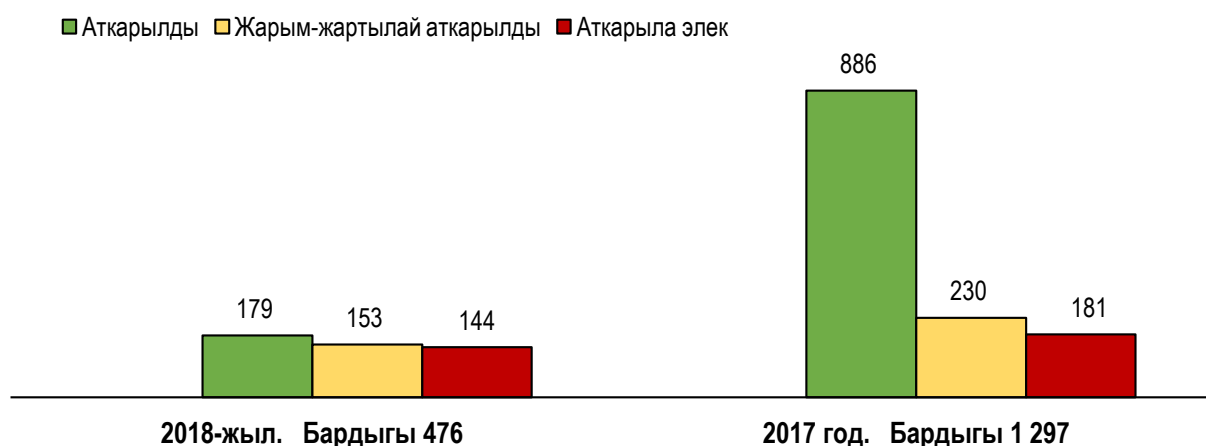
2018-жылы жүргүзүлгөн аудитордук иш чаралардын жыйынтыктары боюнча **476 жазма буйруктар жана 123 сунуштар** жөнөтүлгөн. Жөнөтүлгөн жазма буйруктардын жалпы санынын ичинен 179 (38%) толук аткарылган, 153 (32%) жарым-

жартылай аткарылган жана 144 жазма буйрук (30%) аткарыла элек. Мында, 2017-жылы 1 297 жазма буйрук жана 79 сунуштар жөнөтүлгөн.

2017-жылга салыштырмалуу, жөнөтүлгөн жазма буйруктардын санынын бир кыйла кыскарышы, отчеттук жылы Эсептөө палатасы жазма буйруктарды жана сунуштарды борборлоштуруп жөнөтүү тартибин жайылткандыгы менен түшүндүрүлөт. Ошентип, аудит объектисинин жетекчилиги, жазма буйруктарды жана сунуштарды аткаруу боюнча анын ведомстволук жана аймактык бөлүнүштөрүнүн үстүнөн контролдоону камсыз кылуу мүмкүнчүлүгүнө ээ болот.

Жөнөтүлгөн жазма буйруктар боюнча кайтарылууга тиешелүү болгон сумма **2 356,7 млн.сомду** түзгөн, анын ичинен 1 217,2 млн.сом (52%) калыбына келтирилген. Ушул отчетту түзүү күнүнө карата, 2017-жылдагы жазма буйруктар боюнча калыбына келтирүү 70 пайызга жакынды түзгөн. Калган суммаларды калыбына келтирүү боюнча тиешелүү иштер жүрүп жатат, ал эми айрым суммалар боюнча соттук териштирүүлөрдүн аякташы күтүлүүдө.

6-диаграмма. 2017-2018-жылдарга жазма буйруктардын аткарылышы

Мында, жазма буйруктарды аткаруу жана суммаларды кайтаруу толук эмес көлөмдө аткарылып жаткандыгы, Эсептөө палатасынын борбордук аппаратында аларды жалпылагандан кийин, көпчүлүк жазма буйруктар 2018-жылдын 4-кварталында жөнөтүлгөндүгү менен түшүндүрүлөт, бул болсо, Эсептөө палатасы, аудит объектилеринин борбордук аппараттары тарабынан жазма буйруктардын жана сунуштардын аткарылышын контролдоо мүмкүнчүлүгүн көбөйтөт.

Аудит объектилерине ошондой эле, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө Эсептөө палатасынын жазма буйруктарынын аткарылышынын зарылдыгы жөнүндө дайыма эскертүү каттары жөнөтүлүп турат. Мындан сырткары, Эсептөө палатасынын Кеңешинин отурумдарында Эсептөө палатасынын жазма буйруктарынын жана сунуштарынын аткарылышы жөнүндө аудит объектилеринин жетекчилеринин маалыматы дайыма каралат жана угулат.

Тиешелүү маалыматтар Кыргыз Республикасынын Президентине, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешине, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө, Кыргыз Республикасынын Коопсуздук Кеңешинин катчылыгына жөнөтүлүп турат.

Ошондой эле, Эсептөө палатасынын Кеңешинин отурумдарында чарба жүргүзүүчү субъекттерге жүргүзүлгөн аудитордук иш-чаралардын жыйынтыктары жөнүндө отчеттордун долбоорлорун кароодо, Мамлекеттик мүлктү башкаруу фондусунун жана “Улуттук энергетикалык холдинг компаниясы” ААКсынын өкүлдөрү чакырылат.

Аудит объектиси тарабынан мурунку аудиттин жыйынтыктары боюнча жазма буйруктардын аткарылышы жөнүндө маалымат, текшерилүүчү объектиге жүргүзүлгөн аудитордук иш-чаралардын жыйынтыктары жөнүндө кийинки отчетко киргизилерин, белгилей кетүү керек. Мындан сырткары, жазма буйруктардын жана сунуштардын толук аткарылышы жөнүндө маалымат, ар бир жарым жылдыктын жыйынтыгы боюнча Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө жөнөтүлөт. Ошондой эле, чейрек сайын Финансы министрлиги менен түзүлгөн макулдашуулардын негизинде, республикалык бюджетке кайтарылган бузуулардын суммалары боюнча маалыматтарды салыштыруу жүргүзүлөт.

2018-жылы Эсептөө палатасы тарабынан жүргүзүлгөн аудитордук иш-чаралардын жыйынтыктары боюнча, 109 кызматтагы адамдар тартип жоопкерчилигине тартылган, анын ичинен, Кыргыз Республикасынын Финансы министринин биринчи орун басарына сөгүш жаряланып, ошондой эле 36 адам ээлеген кызматынан бошотулган. Негизинен, кызматынан бошотулгандар булар – айыл өкмөттөрүнүн жана ЖОЖдордун финансы бөлүмдөрүнүн кызматкерлери.

2018-жылы аудиттердин жыйынтыктары боюнча Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн дарегине бюджеттик жана фискалдык мыйзамдарды жакшыртуу боюнча камтылган сунуштардан турган 18 сунуштама жөнөтүлгөн.

2.3. Бюджеттик мыйзамды жакшыртуу боюнча сунуштар жана сунуштамалар

Эсептөө палатасы тарабынан Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин профилдик комитетине республикалык бюджет, Социалдык фондунун жана Милдеттүү медициналык камсыздандыруу фондусунун бюджеттери жөнүндө мыйзам долбоорлорун Эсептөө палатасына берүү мөөнөтүнө тиешелүү, Кыргыз Республикасынын Бюджеттик кодексине (71,76,77,91,94,116,118-беренелери) толуктоолорду киргизүү, Эсептөө палатасынын ыйгарым укуктарына ылайык алар боюнча корутундуларды берүү үчүн, аларга карата өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө сунуштар киргизилген.

2017-жылга бюджеттин аткарылышы жана мамлекеттик бюджеттин киреше бөлүгүнүн аткарылышы боюнча Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Мамлекеттик салык кызматынын ишине жүргүзүлгөн аудиттин жыйынтыктары менен, Өкмөткө төмөндөгүлөр боюнча сунуштар киргизилген:

- Мыйзамдуу жана ченемдик укуктук актыларга тиешелүү өзгөртүүлөрдү киргизүү жана жергиликтүү салыктарды жыйноо жана администрлөө функциясын аткарууда ыйгарым укукту өткөрүп берүү боюнча иш-чараларды ишке ашыруу үчүн, каржылоо булактарын аныктоо;
- Колдонуудагы ченемдик укуктук актыларга ылайык жана бардык кызыкдар мамлекеттик органдардын катышуусу менен, Мамлекеттик бюджеттин кирешесин болжолдоо методикасын иштеп чыгуу жана бекитүү тууралуу.

3. Отчеттук жылга карата республикалык бюджеттин, Кыргыз Республикасынын Социалдык фондунун жана Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Милдеттүү медициналык камсыздандыруу фондунун бюджеттеринин аткарылышына жүргүзүлгөн аудиттердин негизги аспектери

3.1. Кыргыз Республикасынын 2017-жылга республикалык бюджетинин аткарылышы

Жүргүзүлгөн аудиттин жыйынтыктары боюнча Эсептөө палатасы, 2017-жылга республикалык бюджеттин аткарылышында жол берилген олуттуу кемчиликтер жөнүндө корутунду берди, атап айтканда:

- бюджеттик кодекс менен каралган, 4 бюджетти (*республикалык бюджет, Социалдык фонддун бюджети, Милдеттүү медициналык камсыздандыруу фондунун бюджети жана жергиликтүү бюджеттер*) камтыган республиканын бюджеттик тутумунун түзүмү колдонууга киргизилген эмес. Милдеттүү медициналык камсыздандыруу фондунун бюджетинин өз алдынча түзүлүшү жана аткарылышы камсыздалган эмес. Социалдык фонддун ресурстарын администрлөө, Казыналыктын тутумунан кыйгап өтүү менен улантылууда;
- насыялык тилке боюнча кайтарылуучу каражаттар, депозиттер боюнча келип түшүүлөр, акы төлөнүүчү кызматтардан келип түшкөн каражаттар жана башка кирешелүү келип түшүүлөр техникалык жардам болуп эсептелген 1,3 млрд. сом, киреше бөлүгүнө киргизилген эмес;
- жыл аягында Бирдиктүү казыналык эсептен сырткары турган 2,2 млрд. сом каражаттардын калдыгы кирешеге чегерилген эмес;

- эл аралык финансылык институттар алдында милдеттенмелерди аткарбагандыктан улам, 2,2 млрд.сомдук программалык жардам бюджетке түшкөн эмес;
- жыл аягында накталай акча каражаттардын жетиштүүлүгү менен, корголгон беренелер боюнча министрликтер менен ведомстволордун чыгымдары 856,0 млн.сомго жеткире каржыланган эмес;
- министрликтер менен ведомстволордогу 79,1 млн.сомдук товардык-материалдык баалуулуктардын ченемден ашык калдыгы жана дебитордук карыз эсепке алынган эмес;
- жергиликтүү бюджеттердин кирешени камсыздоо деңгээли туура эмес аныкталгандыктан, 40 район жана 14 шаар боюнча белгиленген квотага каршы, дем берүүчү гранттарды каржылоо көлөмү 111,3 млн.сомго ашырылган;
- мамлекеттик карызды ишенимдүү жана туура эсепке алуу камсыздалбагандыктан, мамлекеттик карыздын өлчөмү 636,8 млн.сомго азайтылган;
- инвестициялык долбоорлорду натыйжалуу ишке ашырууну баалоону эске алуу менен, биринчи кезекте мурда башталган инвестициялык долбоорлорду аягына чыгаруу боюнча бюджеттик инвестицияларды багыттоо бөлүгүндө, бюджеттик саясатты күчөтүү багытына каршы 3,9 млрд.сомго 134 жаңы объекти ишке киргизилген.
- бюджеттин аткарылышы жөнүндө отчеттун төмөндөгү бөлүктөрүндө, Бюджеттик кодексин 116-беренеси менен каралган маалымат жок:
 - мамлекеттик бюджеттик резервди жана Кыргыз Республикасынын Президенттин, Жогорку Кеңештин төрагасынын жана Премьер-министринин резервдик фонддорун пайдалануу;
 - бюджеттик мекемелердин насыялык жана дебитордук карыздарынын абалы;
 - республикалык бюджетти аткаруу боюнча объективдүү жана субъективдүү четтөөлөр.

Аудит тарабынан 2017-жылы республикалык бюджеттин аткарылышында жана анын жыйынтыгы боюнча отчетту түзүүдө аныкталган кемчиликтерди эске алуу менен, Эсептөө палатасы, Финансы министрлиги тарабынан Бюджеттик кодексте коюлган негизги принциптер - “Артыкчылыктуулук”, “Бирдейлик”, “Толуктук”, “Айкындуулук”, “Баланстуулук”, “Ыраттуулук” сакталган эмес деп констатациялайт.

Эсептөө палатасы, тышкы карызды 636,8 млн.сом суммасында азайтуу фактысы боюнча тиешелүү кароо үчүн, Кыргыз Республикасынын Башкы прокуратурасына материалды жөнөттү жана Кыргыз Республикасынын Бюджеттик кодексинин 130-беренесине ылайык, алардын күнөөсү менен олуттуу бузууларга жол берген Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин жооптуу кызматкерлерин ээлеген кызматынан бошотуу боюнча Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө сунуш киргизди.

3.2. Кыргыз Республикасынын Социалдык фондунун 2017-жылга бюджетинин аткарылышы

2018-жылы Эсептөө палатасы тарабынан Кыргыз Республикасынын Социалдык фондунун 2017-жылга бюджетинин аткарылышына аудит жүргүзүлгөн.

Бул аудиттин жыйынтыгы боюнча, каражаттарды чыгымдоодо жалпы 215,1 миң сом суммасында бузуулар жана кем чыгуулар аныкталган, анын ичинен:

- эмгек акыны негизсиз төлөөлөр - 105,7 миң сом;
- товардык-материалдык баалуулуктарды жана акча каражаттарын негизсиз эсептен чыгаруу - 109,4 миң сом.

Аудиттин жүрүшүндө 4,7 млн.сом суммасында камсыздандыруу төгүмдөрү жана туумдар боюнча Социалдык фонддун кирешелери кошумча кошуп эсептелди.

Ошондой эле, товардык-материалдык баалуулуктардын ченемден ашык чыгымдары аныкталган, анын ичинен:

- күйүүчү-майлоочу материалдардын ченемден ашык чыгымдары - 21,5 миң сом;
- мекемелерди ашыкча каржылоо - 323,8 миң сом;
- эмгек акыны төлөөдөгү бузуулар - 364,0 миң сом.

283,2 млн.сом суммасында бюджеттин резервдери жана жоготуулары аныкталган, анын ичинен негизги үлүш – бул, жалпы эсептик 283,0 млн.сом суммасындагы акциялар боюнча төлөнбөгөн дивиденддер.

Аудиттин жыйынтыктары Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешине, Кыргыз Республикасынын Президентинин Аппаратына, Кыргыз Республикасынын Коопсуздук Кеңешинин катчылыгына жана Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө жөнөтүлгөн.

3.3. Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Милдеттүү медициналык камсыздандыруу фондунун 2017-жылга бюджетинин аткарылышы

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Милдеттүү медициналык камсыздандыруу фондунун 2017-жылга бюджетинин аткарылышына жүргүзүлгөн аудиттин жыйынтыктары боюнча, жалпы 37,0 млн.сом суммасында каржы бузуулары аныкталган, анын ичинен:

- акча каражаттарынын жана товардык-материалдык баалуулуктардын кем чыгуулары - 7,8 млн.сом;
- каражаттарды чыгымдоодо бузуулар жана кем чыгуулар - 26,8 млн.сом;
- материалдык баалуулуктарды, акча каражаттарын негизсиз эсептен чыгаруу - 525,7 миң.сом;
- казыналыктын тутумунан кыйгап өтүү менен, атайын эсептин каражаттарын пайдалануу - 141,8 миң. сом;
- курулуш-куроо иштеринин көлөмүн ашыруу - 2,0 млн.сом;
- мамлекеттик каражаттарды максатсыз пайдалануу - 9,1 млн.сом;
- дебитордук жана ашырылган насыялык карыздарды эсепке алуу боюнча жашыруулар - 6,4 млн.сом;
- бюджеттин кошумча кошуп эсептелген кирешелери - 2,4 млн.сом;
- Социалдык фонддун кошумча кошуп эсептелген кирешелери - 44,0 миң сом.

Мындан сырткары, 25,5 млн.сом суммасында бюджеттин резервдери жана жоготуулары аныкталган, анын ичинен:

- товардык-материалдык баалуулуктардын ченемден ашык корлору - 8,5 млн.сом;
- бюджеттик мекемелерди ашыкча каржылоо - 5,8 млн.сом;
- эмгек акыны төлөөдөгү бузуулар - 4,6 млн.сом;
- бюджеттин башка резервдери жана жоготуулары - 6,6 млн.сом;

Ошондой эле, 76,6 млн.сомго каражаттардын рационалдуу эмес пайдалануу аныкталган, анын ичинен:

- пландалган максатына жетпестен, белгилүү бир иш-чараларга чыгымдалган каражаттар - 19,7 млн.сом;
- товардык-материалдык баалуулуктардын ченемден ашык корлору жана эсептердеги каражаттар - 56,7 млн.сом;
- мамлекеттик сатып алууларды жүргүзүүдөгү бузуулар - 247,9 миң сом.

Аудиттин жыйынтыктары Кыргыз Республикасынын Президентине, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешине, Кыргыз Республикасынын Коопсуздук Кеңешинин катчылыгына жана Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө, Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигине жана Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Милдеттүү медициналык камсыздандыруу фондуна жөнөтүлгөн.

4. Эксперттик-аналитикалык жана контролдук иш чаралардын жыйынтыктары

4.1. Евразиялык экономикалык биримдик (ЕАЭБ) мүчө мамлекеттеринин финансылык контролдоонун жогорку органдары тарабынан өткөрүлгөн, биргелешкен контролдук иш-чаралар

2018-жылга ЕАЭБ органдарында тышкы аудитти (контролдоону) жүргүзүү программасына жана планына ылайык, 2018-жылдын сентябрынан декабрына чейинки мезгил аралыгына карата Армения Республикасынын Аудитордук палатасынын, Белоруссия Республикасынын Мамлекеттик контролдоо комитетинин, Казакстан Республикасынын республикалык бюджеттин аткарылышын контролдоо боюнча эсептөө комитетинин, Кыргыз Республикасынын Эсептөө палатасынын, Россия Федерациясынын Эсептөө палатасынын өкүлдөрүнөн турган курамындагы топ төмөндөгүдөй аудиттери жүргүзүлгөн:

- 2017-жылга ЕАЭБ бюджетинин аткарылышына тышкы аудит (контролдоо) (кийинки аудит), аудиттин алкагында 2017-жылы ЕАЭБ бюджетинин каражаттарынын пайдаланылышы жана 2017-жылга бюджеттик отчеттуулуктун тууралыгы текшерилген;
- 2018-жылдын 1-жарым жылдыгында ЕАЭБ бюджетинин аткарылышына тышкы аудит (контролдоо) (кезектеги аудит), аудит алкагында 2018-жылдын 1-жарым жылдыгында ЕАЭБ бюджетинин кирешелеринин түзүлүшүнө жана чыгымдарынын аткарылышына талдоо, 2018-жылдын 1-жарым жылдыгында ЕАЭБ бюджетинин каражаттарынын пайдаланылышына талдоо жүргүзүлгөн;
- 2019-жылга ЕАЭБ бюджетинин түзүлүшүнө тышкы аудит (контролдоо) (алдын ала аудит), аудиттин алкагында 2019-жылга ЕАЭБ органдарынын бюджеттик сметалар долбоорлорунун негиздүүлүгүнө, алардын ЕАЭБ укугуна жана ЕАЭБ органдарынын актыларына туура келишине текшерүү жана талдоо, мүчө мамлекеттердин ченемдик-укуктук актыларына 2019-жылга ЕАЭБ бюджетинин долбоорун түзүү тартибинин ылайык келишине, 2019-жылга ЕАЭБ бюджетинин долбоорундагы кирешелер менен чыгымдардын көрсөтүлүшүнүн толуктугуна, ЕАЭБ органдарынын пландалган жалпы чыгымдарынын жана ЕАЭБ органдарынын бюджетинин пландалган кирешелеринин баланстуулугуна талдоо жана текшерүү жүргүзүлгөн.

Тышкы аудиттин (контролдоонун) объектилери болуп, ЕАЭБдин төмөндөгү органдары эсептелген:

1. Евразиялык экономикалык комиссия (мындан ары – Комиссия);
2. Евразиялык экономикалык биримдиктин соту (мындан ары – ЕАЭБ соту).

Аудиттердин жыйынтыктары боюнча, ЕАЭБ бюджетинин каражаттарын тескөө жана башкаруунун, ЕАЭБдин мүлкүн жана башка активдерин пайдалануу натыйжалуулугун жогорулатуу, ЕАЭБ укугуна кирген актыларды жакшыртуу максатында, сунуштар берилген.

Комиссияга төмөндөгү бөлүктөр боюнча:

1) Интеграцияланган маалымат тутумунун 66 жалпы процессин ишке ашырууну аяктоону камсыз кылуу жана тиешелүү жалпы процесстерге карата мүчө мамлекеттердин ыйгарым укуктуу органдарын бириктирүү;

2) Евразиялык экономикалык комиссиянын 2017-жылдын 7-ноябрындагы №152 “Ишенимдин транс чектелген мейкиндигин түзүү, өнүктүрүү жана иштетүүгө карата талаптарды бекитүү жөнүндө” буйругу менен каралган талаптарга ылайык, электрондук түрдө маалыматтарды документтештирүүүнүн жалпы инфратүзүмүнүн компоненттерин текшерүү;

3) ЕАЭБ интеграцияланган маалымат тутумун түзүү, анын иштешин жана өнүгүшүн камсыз кылуу маселелеринде ички ченемдик актыларга өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү, илимий-изилдөө иштерин аткаруу, сатып алууларды жүргүзүү;

4) Туруп калган транспорттук каражаттарды андан ары пайдаланууну камсыз кылуу;

5) Бекитилген илимий-изилдөө иштеринин негизинде илимий-изилдөө иштерин жүргүзүүгө Комиссиянын бюджетин пландоо;

6) Биримдиктин бюджетинин каражаттарын пландоо сапатын жогорулатуу, анын ичинен, мурунку жылдагы каражаттардын калдыгын эске алуу менен;

7) Укуктук актыларды кабыл алуу же чыгымдар беренелери боюнча Биримдиктин бюджетин пландоо, ошондой эле аларды пландоо максатына жана негиздерине ылайык, каражаттарды чыгымдоону караган методикасына, Биримдиктин органдарынын ишин камсыз кылууну белгиленген ченемдерге, колдонуудагы актыларга өзгөртүүлөрдү киргизүү.

ЕАЭБ сотуна төмөндөгү бөлүктөр боюнча:

1) ЕАЭБ соту тарабынан ижарага алынган административдик имарат боюнча коммуналдык жана пайдаланылган чыгымдардын ордун толтурулушуна талдоо жүргүзүү;

2) Сатып алууларды жүргүзүү, кошумча төлөнүүчү эмгек өргүүнү берүү маселелериндеги ички ченемдик актыларга, эрежелер регламентине жана документ жүгүртүү графигине толуктоолорду жана өзгөртүүлөрдү киргизүү;

3) Кадрдык камсыздоого, толук комплектелген штат үчүн, жаңы жерлерди иштеп чыгууга же аны оптималдоону кароого талдоо жүргүзүү;

4) Дебитордук жана насыялык карыздарды азайтуу боюнча чараларды көрүү;

5) Негизги каражаттар менен камсыздоо ченемдерин иштеп чыгуу жана бекитүү.

ЕАЭБ мүчө мамлекеттеринин финансылык контролдоонун жогорку органдары тарабынан, Евразиялык экономикалык Биримдиктин органдарында тышкы аудитти (контролдоону) жүргүзүү жыйынтыктары боюнча, корутунду отчеттор бекитилген жана Жогорку Евразиялык экономикалык Кеңештин кароосуна корутунду отчетторду киргизүү боюнча биргелешкен чечим кабыл алынган.

2017-жылы Биримдиктин мүчө мамлекеттеринин бюджеттеринин кирешелерине тыштан келтирилген бажы алымдарынын суммаларын чегерүү жана бөлүштүрүү тартиби жөнүндө Протоколдун сакталышы боюнча ЕАЭБ мүчө мамлекеттеринин финансылык контролдоонун жогорку органдары тарабынан жүргүзүлгөн, биргелешкен контролдук иш-чаралардын жыйынтыктары

Биргелешкен контролдук иш-чаралардын максаты болуп, ар бир ЕАЭБ мүчө мамлекеттери үчүн белгиленген, тыштан келтирилген бажы алымдарынын суммаларын бөлүштүрүү ченемдеринин сакталышы жана аларды ЕАЭБ мүчө мамлекеттеринин эсептерине өз убагында жана толук чегерүү болуп эсептелет.

Тыштан келтирилген бажы алымдарынын суммаларын чегерүү жана бөлүштүрүү боюнча Кыргыз Республикасындагы ыйгарым укуктуу орган болуп, Кыргыз Республикасынын Финансы

министрлигинин Борбордук Казыналагы эсептелет.

2017-жылга карата тыштан келтирилген бажы алымдарынын келип түшүүсү (чегерүүлөрдү жана кайтарууларды эсепке алуу менен) 12 390,2 млн.сомду түзгөн, алар Протокол менен белгиленген ченемдерге ылайык, ЕАЭБ мүчө мамлекеттеринин бюджеттерине бөлүштүрүлгөн.

1,9 пайыз ченемден улам, Кыргызстандын бюджетине түшкөн бажы алымдарынын суммасы 235,4 млн.сомду түзгөн жана мүчө мамлекеттерден 14 980,9 млн.сом түшкөн.

Кыргызстандын бюджетине түшкөн бажы алымдарынын суммасы 2017-жылга карата бардыгы болуп, 15 216,3 млн.сомду түзгөн.

Жыйынтыгында, Кыргыз Республикасы менен мүчө мамлекеттердин ортосундагы өз ара эсептешүүлөрдүн сальдосу Кыргыз Республикасы үчүн 2 826,1 млн.сом суммасында түзүлгөн.

Ошону менен бирге, текшерүүдө айрым кемчиликтер аныкталган.

Кыргыз Республикасынын 2017-жылга мамлекеттик бюджетинин аткарылышы жөнүндө отчетто Протоколдун 5-пунктун бузуу менен, тыштан келтирилген бажы алымдарынын келип түшкөн суммалары (кайтарылгандар, карызды төлөө эсебине чегерилгендер), ошондой эле башка мүчө мамлекеттердин чет элдик валютадагы эсептерине чегерилген, тыштан келтирилген бажы алымдарынын бөлүштүрүлгөн суммалары өзүнчө эсепке алынган эмес.

Биргелешкен иш-чаралар аяктагандан кийин, ыйгарым укуктуу орган тарабынан, отчеттук жылга карата Кыргыз Республикасынын мамлекеттик бюджетинин аткарылышы жөнүндө отчетко, мүчө мамлекеттердин ыйгарым укутуу органдарынын бирдиктүү эсебине келип түшкөн тыштан келтирилген бажы алымдарынын суммаларын өзүнчө көрсөтүүгө карата Протоколдун 5-пунктун аткаруу боюнча чаралар көрүлдү.

Мүчө мамлекеттердин ортосунда бөлүштүрүүгө жатпаган, тыштан келтирилген бажы алымдарынын суммаларын чегерүүнүн негиздүүлүгү маселеси боюнча, айрым кемчиликтер аныкталган, биргелешкен иш-чаралар аяктагандан кийин, алар Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин Борбордук Казыналыгы тарабынан өз алдынча четтетилген.

4.2. Кыргыз Республикасынын республикалык бюджетти, Кыргыз Республикасынын Социалдык фонду жана Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Милдеттүү медициналык камсыздандыруу фондунун бюджеттери жөнүндө мыйзам долбоорлоруна, ошондой эле аларга киргизилген өзгөртүүлөргө карата корутундулар

2018-жылы Кыргыз Республикасынын Бюджеттик кодексинин 72-беренесине жана “Кыргыз Республикасынын Эсептөө палатасы жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 7-беренесине ылайык, Кыргыз Республикасынын Өкмөтү берген төмөндөгү мыйзам долбоорлоруна Кыргыз Республикасынын Эсептөө палатасы тарабынан талдоо жүргүзүлгөн:

- **“Кыргыз Республикасынын 2018-жылга республикалык бюджетти жана 2019-2020-жылдарга болжолдоо жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын долбоору**

Мыйзам долбоорун карап чыгуунун жыйынтыгы боюнча, Эсептөө палатасы төмөндөгүдөй корутундуларды жасаган:

- ресурстук бөлүгүндө баалуу кагаздарды чыгаруудан келип түшүүлөрдү 3,5 млрд.сомго көбөйтүү болжолдонгон, 2019-жылы ал 2 жылдык баалуу кагаздарды гана тейлөө боюнча 210,0 млн.сомдук кошумча чыгымдарга алып келет;

- республикалык бюджеттин расмий трансферттери 3,8 млрд. сомго азайышы белгиленген. Алардын азайышынын себеби болуп, төмөндөгүлөр эсептелген: гранттык долбоорлорду иштеп чыгуу жана макулдашуу жол-жоболорунун графигинен артта калуунун натыйжасында, ишке

ашыруунун прогрессинин төмөндүгү; аларды ишке киргизүү боюнча жол-жоболордун узактыгы, иш-чараларды жана башкаларды өткөрүүнүн кечиктирилиши;

- мыйзам долбоорунда 2,0 млн. АКШ долларындагы (140,1 млн.сом) финансылык жардам эсепке алынган эмес, Кыргыз Республикасынын Эсептөө палатасы аны 2017-жылга республикалык бюджеттин аткарылышына жүргүзүлгөн аудиттин жыйынтыктары боюнча ресурстук бөлүккө киргизүүнү сунуштаган;

- мыйзам долбоорунда Социалдык фонддун алдындагы 85,3 млн.сомду түзгөн карызды жоюу каралган эмес;

- өткөрүлгөн конкурстардан каражаттарды үнөмдөөгө байланыштуу, “Дем берүүчү (үлүштүк) гранты” беренеси боюнча чыгымдарды 145,0 млн.сомго азайтуу болжолдонууда;

- мамлекеттик инвестициялар бюджетти 15,5 млрд. сомго азайтылат. Азайтуунун негизги себеби болуп, долбоорлорду ишке ашыруу прогрессинин төмөндүгү эсептелет.

- **“Кыргыз Республикасынын 2019-жылга республикалык бюджетти жана 2020-2021-жылдарга болжолдоо жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын долбоору**

Көрсөтүлгөн мыйзам долбооруна карата, аны изилдөөнүн жана талдоонун жыйынтыгы боюнча Эсептөө палатасы төмөндөгүдөй негизги фактыларды белгилеген:

- мамлекеттик бюджеттин киреше бөлүгүн болжолдоодо, мигранттар которгон акча каражаттарынын эсебинен акча көлөмүнүн жана накталай акча каражаттарынын көлөмүнүн өсүүсү эске алынган эмес, бул болсо, 24,9 – 19,1 млрд. сомго салыктардын жана салык эмес кирешелердин түшүп калышына алып келет;

- “Коргоо” жана “Коомдук тартип жана коопсуздук” бөлүмдөрү боюнча чыгымдар сметалары, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин бюджеттик резолюциясына каршы, жашыруун грифи менен түзүлгөн;

- 2019-жылдагы бюджеттин ресурстук бөлүгүндө, 1132,0 млн.сом гранттык каражаттар эсепке алынган эмес;

- аз суммада болжолдонууда:

- бюджеттик насыяларды, ссудаларды жана зайымдарды кайтаруудан кирешелер, кайтаруу графигинде каралганга караганда 2 386,2 млн.сомго;

- «Кумтор Оперейтинг Компани» компаниясынын дүң кирешесине 136,1 млн.сом салык;

- 579,1 млн.сом киреше менен Кадастр жана кыймылсыз мүлккө укукту каттоо департаментинин мекемелеринин иши казыналыктын тутумунан сырткары жүргүзүлөт;

- 2,8 млрд. сомго 5 мамлекеттик программаларды ишке ашыруу боюнча эсептөөлөр жок;

- мыйзам долбоорунда 3,0 млрд. сомго “Капиталдык салымдар” беренеси боюнча каржылоо үчүн, объекттердин Тизмеси жок;

- 1,4 млрд. сомго ипотекалык насыялоо боюнча керектөөлөрдүн негизделген эсептөөлөрү болуп туруп, 500,0 млн.сом болжолдонгон;

- жүгүртүүдөгү кассалык накталай акчаларды 3,5 млрд.сомго көбөйтүү мүмкүнчүлүгү бар;

- мыйзам долбооруна карата түшүндүрмө катта, мамлекеттик карыздын туруктуулугуна талдоо жүргүзүлгөн эмес.

- **2018-жылга Кыргыз Республикасынын Социалдык фондунун бюджетти жана 2019-2020-жылдарга болжолдоо жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын долбоору**

Бул мыйзам долбоорун кароонун жыйынтыгы боюнча, Эсептөө палатасы тарабынан төмөндөгүдөй сунуштар берилген:

- 2018-жылга Социалдык фонддун бюджетин тактоодо, жеңилдик берилген уюмдардын

камсыздандыруу төгүмдөрүн 11,9 млн.сомго көбөйтүү менен, 24,2 млн.сомго көбөйтүү;

- резервдик фонд боюнча бекитилген чыгымдар сметасын 35,8 млн.сом суммасында жана электр энергиясы үчүн компенсацияларды эске алуу менен, пенсияларды төлөө боюнча 50,1 млн.сомго азайтуу жана 42 084,7 млн.сом суммасында тактоо, мында, банктык тейлөө боюнча чыгымдарды 1,0 млн.сомго көбөйтүү керек эле;

- 2017-жылдын аягында бюджеттин каражаттарынын калдыктарын (профицит) толук көрсөтүү максатында, 2018-жылга Кыргыз Республикасынын Социалдык фондунун бюджетти жана 2019-2020-жылдарга болжолдоо жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын долбооруна Кыргыз Республикасынын Эсептөө палатасы тарабынан бюджеттин курамына 2449,3 млн.сом суммасындагы калдыктарды киргизүү.

• **2019-жылга Кыргыз Республикасынын Социалдык фондунун бюджетти жана 2020-2021-жылдарга болжолдоо жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын долбоору**

2019-жылга Кыргыз Республикасынын Социалдык фондунун бюджетти жана 2020-2021-жылдарга болжолдоо жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын долбооруна карата корутундуну даярдоо боюнча иш-чаралардын жыйынтыгы менен, Кыргыз Республикасынын Эсептөө палатасы тарабынан төмөндөгүдөй сунуштар берилген:

- республикалык бюджеттен Социалдык фондго бөлүнгөн акча каражаттарынын суммасын, “Кыргыз Республикасынын 2019-жылга республикалык бюджетти жана 2020-2021-жылдарга болжолдоо жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзам долбоору менен ылайык келтирүү.

- кирешелер боюнча Социалдык фондунун бюджетинин долбоордук суммаларын кайрадан карап чыгуу жана көбөйтүү:

• камсыздандыруу төгүмдөрүн төгүүдөн келип түшкөн 400,0 млн.сом суммага жана 2000,0 млн.сом суммасында бекитүү;

• ишканалардын акциясынан дивиденддер боюнча кирешелердин 28,0 млн.сом суммасына жана 86,0 млн.сом суммасында 2018-жылдагы келип түшүүлөрдүн деңгээлин белгилөө;

- Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Мамлекеттик салык кызматына мамлекеттик камсыздандыруу боюнча администрлөө функцияларын берүү боюнча Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн чечимдерин эске алуу менен, Кыргыз Республикасынын Социалдык фондунун административдик-тескөө чыгымдарын оптималдоо боюнча маселени кароо.

• **“2018-жылга Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Милдеттүү медициналык камсыздандыруу фондунун бюджетти жана 2019-2020-жылдарга болжолдоо жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын долбооруна өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын долбоору**

Көрсөтүлгөн Мыйзам долбоору негизинен Кыргыз Республикасынын Бюджеттик кодексинин талаптарына туура келет жана бюджеттик классификациялоого ылайык даярдалган.

Ошону менен бирге, төмөндөгүлөр белгиленген:

- 2018-жылга Милдеттүү медициналык камсыздандыруу фондунун такталган бюджетинин долбоорунда, 40,0 млн.сом суммасындагы камсыздандыруу корлорун түзүү (толуктоо) боюнча чыгымдар каралган, мында, Кыргыз Республикасынын Бюджеттик кодексинин 77-беренесинин 5-пунктунун талаптарына ылайык, милдеттүү медициналык камсыздандыруу программасы боюнча саламаттык сактоо уюмдары берүүчү медициналык жана алдын алуу кызмат көрсөтүүлөрүн каржылоого жумшалган каражаттардын жалпы көлөмүнөн бир айлык каржылоодон кем болбогон көлөмдө камсыздандыруу корлорун түзүү өлчөмү же 170,0 млн.сом өлчөмүндө сакталган эмес;

- камсыздандыруу корлорунун каражаттарын түзүү жана колдонуу тартиби жөнүндө Жобо ушул кезге чейин Кыргыз Республикасынын Өкмөтү тарабынан бекитилген эмес.

Бюджеттик мыйзамды жана Кыргыз Республикасынын Бюджеттик кодексинин 106-беренесин аткаруу максатында, Эсептөө палатасы тарабынан Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө төмөндөгүлөр сунушталган:

- Кыргыз Республикасынын Финансы министрлиги тарабынан Кыргыз Республикасынын Бюджеттик кодексинин 106-беренесинин 13-бөлүгүн аткаруу камсыздалсын, ага ылайык, Бирдиктүү казыналык эсептеги тиешелүү бюджеттин каражаттарынын калдыгын учурдагы жылдын кабыл алынган бюджеттик милдеттенмелери боюнча операциялар аяктагандан кийин, кезектеги бюджеттик жылдын башталышындагы калдык катары кезектеги бюджеттик жылдын бюджетинде эсепке алынаары белгиленген;

- мындан ары милдеттүү медициналык камсыздандыруу программасы боюнча саламаттык сактоо уюмдары берүүчү медициналык жана алдын алуу кызмат көрсөтүүлөрүн каржылоого жумшалган каражаттардын жалпы көлөмүнөн бир айлык каржылоодон кем болбогон көлөмдө каржылык туруктуулукту камсыз кылуу үчүн камсыздандыруу корлорун түзөт деген Кыргыз Республикасынын Бюджеттик кодексинин 77-беренесинин 5-пунктунун талаптарына ылайык, камсыздандыруу корлорун түзүү өлчөмүн сактоо камсыздалсын;

- камсыздандыруу корлорунун каражаттарын түзүү жана колдонуу тартиби жөнүндө иштелип чыккан Жобонун долбоору бекитилсин.

- **“2019-жылга Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Милдеттүү медициналык камсыздандыруу фондунун бюджети жана 2020-2021-жылдарга болжолдоо жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын долбоору**

Көрсөтүлгөн Мыйзам долбоору негизинен Кыргыз Республикасынын Бюджеттик кодексинин талаптарына туура келет жана бюджеттик классификациялоого ылайык даярдалган.

Мында, Эсептөө палатасы өзүнүн корутундусунда төмөндөгүлөрдү белгилеген:

- “2019-жылга Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Милдеттүү медициналык камсыздандыруу фондунун бюджети жана 2020-2021-жылдарга болжолдоо жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын долбоорунда республикалык бюджеттен бөлүнгөн акча каражаттары, “Кыргыз Республикасынын 2019-жылга республикалык бюджети жана 2020-2021-жылдарга болжолдоо жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын долбооруна караганда 44,4 млн.сомго аз каралган;

- 2019-жылга Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Милдеттүү медициналык камсыздандыруу фондунун бюджетинин долбоорунда үй-бүлөлүк дарыгерлердин, жалпы практикалык дарыгерлердин, үй-бүлөлүк медициналык айымдардын жана Фельдшердик-акушердик пункттардын орто медициналык персоналдарынын эмгек акыларын жогорулатуу боюнча 630,0 млн.сом өлчөмүндөгү каражаттар каралган эмес, бул каражаттар 2019-жылга республикалык бюджеттин социалдык пакетинде каралган;

- 2019-жылга Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Милдеттүү медициналык камсыздандыруу фондунун бюджетинин долбоорунда 180,0 млн.сом суммасындагы камсыздандыруу корлорун түзүү (толуктоо) боюнча каражаттар каралган, мында, Милдеттүү медициналык камсыздандыруу фондунун финансылык каражаттарынын Камсыздандыруу корлорунун каражаттарын түзүү жана колдонуу тартиби жөнүндө Жобонун долбоору иштелип чыккан, бирок, ушул кезге чейин Кыргыз Республикасынын Өкмөтү тарабынан бекитилген эмес;

- Милдеттүү медициналык камсыздандыруу фонду тарабынан камсыздандыруу төгүмдөрүн толук алынышын текшерүү жана Милдеттүү медициналык камсыздандыруу фонду, Кыргыз

Республикасынын Социалдык фонду, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Мамлекеттик салык кызматынын ортосунда милдеттүү медициналык камсыздандыруу боюнча камсыздандырылган адамдардын саны жөнүндө маалыматтарды салыштыруу максатында, камсыздандырылган адамдарды каттоо маалыматтарынын түзүлүшүнө жана тууралыгына контролдоо жүргүзүлбөйт.

Милдеттүү медициналык камсыздандыруу фондунун бюджетинин долбоорун “Кыргыз Республикасынын 2019-жылга республикалык бюджетти жана 2020-2021-жылдарга болжолдоо жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамынан долбоорунда каралган параметрлерге ылайык келтирүү максатында, Эсептөө палатасы тарабынан Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө төмөндөгүдөй сунуштар берилген:

- “2019-жылга Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Милдеттүү медициналык камсыздандыруу фондунун бюджетти жана 2020-2021-жылдарга болжолдоо жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын долбоорундагы республикалык бюджеттен бөлүнгөн акча каражаттарын 44,4 млн.сомго көбөйтүү;

- 2019-жылга Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Милдеттүү медициналык камсыздандыруу фондунун бюджетине үй-бүлөлүк дарыгерлердин, жалпы практикалык дарыгерлердин, үй-бүлөлүк медициналык айымдардын жана Фельдшердик-акушердик пункттардын орто медициналык персоналдарынын эмгек акыларын жогорулатуу боюнча 630,0 млн.сом өлчөмүндөгү каралбаган каражаттарды киргизүү;

- Милдеттүү медициналык камсыздандыруу фондунун финансылык каражаттарынын Камсыздандыруу корлорунун каражаттарын түзүү жана колдонуу тартиби жөнүндө иштелип чыккан Жобону бекитүү;

- камсыздандыруу төгүмдөрүнүн толук келип түшүүсүн пландоо максатында, Милдеттүү медициналык камсыздандыруу фонду, Кыргыз Республикасынын Социалдык фонду, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Мамлекеттик салык кызматынын ортосунда милдеттүү медициналык камсыздандыруу боюнча камсыздандырылган адамдардын саны жөнүндө маалыматтарды салыштырууга карата иш-чараларды өткөрүү боюнча чараларды көрүү.

4.3. Кыргыз Республикасында ишке ашырылуучу инвестициялык долбоорлор бөлүгүндөгү эл аралык келишимдерди жана макулдашууларды ратификациялоо жөнүндө Кыргыз Республикасынын мыйзам долбоорлоруна карата корутундулар

Отчеттук жылы Кыргыз Республикасынын Эсептөө палатасы тарабынан, эксперттик-аналитикалык иштердин жыйынтыктары боюнча, Кыргыз Республикасынын Бюджеттик кодексинин 72-беренесине жана “Кыргыз Республикасынын Эсептөө палатасы жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 7-беренесине ылайык, Кыргыз Республикасынын Өкмөтү тарабынан берилген Кыргыз Республикасынын республикалык бюджетти жана жергиликтүү өз алдынча башкаруунун бюджеттерин козгогон маселелерге, төмөндөгү макулдашуулар долбоорлоруна корутундулар берилген:

- Бишкек шаарында 2018-жылдын 26-ноябрында кол коюлган, Кыргыз Республикасынын Өкмөтү менен Эл аралык өнүгүү ассоциациясынын ортосундагы “Борбордук Азияда гидрометеорологиялык тейлөөнү модернизациялоо” (Кошумча каржылоо, Грант D3520-KG, Насыя 62940-KG) долбоорун каржылоо жөнүндө Макулдашуунун долбоору

Эсептөө палатасы Кыргыз Республикасынын Өзгөчө кырдаалдар министрлиги берген документтердин негизинде, Бишкек шаарында 2018-жылдын 26-ноябрында кол коюлган, Кыргыз Республикасынын Өкмөтү менен Эл аралык өнүгүү ассоциациясынын ортосундагы “Борбордук Азияда гидрометеорологиялык тейлөөнү модернизациялоо” (Кошумча каржылоо, Грант D3520-KG, Насыя 62940-KG) долбоорун каржылоо жөнүндө Макулдашууга карата корутунду берген.

Корутундуда, жаратылыш кырсыктарына жана күтүүсүз болгон жаратылыш жана климаттык шарттарга карата даярдыкты камсыз кылуу максатында, гидрометеорологиялык тейлөөнүн тактыгын жана анын өз убагында болушун жакшыртуу маанилүүлүгү көрсөтүлгөн.

Каржылоо жөнүндө макулдашууну ратификациялоо, кандайдыр бир терс финансылык-экономикалык көрүнүштөргө алып келбешин, ошондой эле аталган Долбоор мурда ишке ашырылган долбоордун экинчи фазасы болуп эсептелерин жана Кыргыз Республикасы үчүн белгиленген, MAP каражаттарын өздөштүрүүнү, каржылоо кезектеги шарттарда бөлүнөөрүн эске алуу менен, корутундуда Кыргыз Республикасынын Эсептөө палатасы каржылоо жөнүндө жогоруда аталган Макулдашууну ратификациялоонун максатка ылайыктуулугун карманат.

Мында, бул Долбоорду ишке ашырууда, Кыргыз Республикасынын ченемдик укуктук актыларына ылайык даярдалган инженердик-техникалык жана башка документтер, тиешелүү сметалык эсептөөлөр, долбоордун негизги компоненттери үчүн техникалык-экономикалык негиздемелердин болушу керектиги белгиленген.

• **«Digital CASA Kyrgyzstan» долбоорун ишке ашыруу долбоорун каржылоо жөнүндө Макулдашуу долбоору**

Эсептөө палатасы, Digital CASA Kyrgyzstan» долбоорун ишке ашыруу долбоорун каржылоо жөнүндө Макулдашуунун долбоору боюнча Кыргыз Республикасынын Маалыматтык технологиялар мамлекеттик комитети тарабынан берилген материалдарды карап чыгып, санарип экономикасы үчүн жагымдуу чөйрөнү түзүү боюнча ушул долбоорду ишке ашыруунун маанилүүлүгүн жана актуалдуулугун белгилеген.

Эсептөө палатасы өз корутундусунда, көрсөтүлгөн Макулдашууну ратификациялоодо, насыялык каражаттардын төлөнүшүн болжолдоо, атап айтканда, ушул насыяны тейлөө боюнча кошумча каражаттарды бюджеттен бөлүү зарылдыгынын тобокелдиги болгондугу, алынбаган калдык жылына – 0,5%ды жана алынган калдык – жылына 0,75%ды резервдөө үчүн комиссия шартынын болушун эске алуу менен, республикалык бюджетке кошумча күч келтирүүсүз берилген каражаттарды тейлөө мүмкүнчүлүгү боюнча Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин позициясын эске алуу зарылдыгын белгилеген.

Ошондой эле, Макулдашууда мамлекеттик өздөштүрүү боюнча милдеттемелерди камсыз кылуу боюнча шарттарды; насыяларды жана зайымдарды кайтаруу, пайыздарды төлөө боюнча жеңилдетилген мезгилдин датасын; аткаруучу агенттиктин алыш-бериш эсептеринин ачылышын; насыяны төлөөнүн негизги суммасын жана ал боюнча туумдарды көрсөтүү жана башталгандан тартып аяктаган жылдын датасын көрсөтүү менен графиктин түзүлүшүн эске алуу максатка ылайыктуу.

Мындан сырткары, ишке ашырууда төмөндөгү документтердин болуу зарылдыгына көңүл буруу керек:

- 2016-2017-жылдарга Кыргыз Республикасы үчүн Дүйнөлүк банктын эксперттери тарабынан жүргүзүлгөн изилдөөлөрдүн жыйынтыгынын негизинде түзүлгөн, сатып алуулар жана алдын ала бюджеттин планынын;

- долбоордун негизги компоненттери үчүн алдын ала техникалык-экономикалык негиздемелер, анын ичинен, кеңири тилкедеги бириктирүү жана G-Cloud (мамлекеттик булут);
- алдын ала ТЭН жана GovNet үчүн сметалык эсептер;
- Кыргыз Республикасынын аймагы боюнча була-оптикалык тилкелерди төшөө, ошондой эле региондордо интернет провайдерлердин кызмат көрсөтүүлөрүн өнүктүрүү схемалары;
- Кыргыз Республикасында колдонулган ченемдик укуктук актылар долбоорлорунун параметрлерине ылайык, жабудуулар, программалык камсыздоо, курулуш ж.б.у.с. боюнча инженердик-техникалык корутундулар.

• Бишкек шаарында 2019-жылдын 26-январында кол коюлган, Кыргыз Республикасы менен Эл аралык өнүгүү ассоциациясынын ортосундагы каржылоо жөнүндө Макулдашуунун (Жылуулукту жакшыртуу долбоору) долбоору

Кыргыз Республикасынын Эсептөө палатасы Кыргыз Республикасынын Өнөр жайы, энергетика жана жер казынасын пайдалануу мамлекеттик комитети тарабынан берилген материалдарды карап чыгып, Бишкек шаарынын борборлоштурулган жылуулук менен жабдуу тутумунун натыйжалуулугун жана сапатын жана республиканын региондорундагы социалдык багыттагы коомдук имараттардын энерго натыйжалуулугун жогорулатуу боюнча көрүлгөн чаралардын маанилүүлүгүн белгиледи.

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн Каржылоо жөнүндө Макулдашууну ишке ашырууда, “Бишкекжылуулуктармагы” Ачык акционердик коомуна каражаттарды кайрадан каржылоого байланыштуу, республикалык бюджетке күч келбей тургандыгы жөнүндө корутундусун эске алуу менен (Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2018-жылдын 10-июлундагы №319 токтому менен жактырылган), Кыргыз Республикасынын Эсептөө палатасы долбоорду жана аны ратификациялоо зарылдыгын колдогон.

Ошону менен бирге, 5,0 млн. АКШ доллары суммасында экинчи компонентти ишке ашырууга каралган каражаттарды реструктуризациялоодон кийин, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө, ошондой эле ушул Долбоорду аткаруучу агенттикке, натыйжалуулукту жана экологиялык коопсуздукту эске алуу менен, ушул Долбоордун алкагындагы компоненттерге көрсөтүлгөн каражаттардын багытталашын кылдаттык менен иштеп чыгуулары керектиги белгиленген.

Ошондой эле, ушул Долбоорду ишке ашырууда, Долбоордун негизги компоненттери, тиешелүү сметалык эсептөөлөр, инженердик-техникалык корутундулар жана Кыргыз Республикасынын ченемдик укуктук актыларына ылайык даярдалган жана башка документтер үчүн керектүү болгон техникалык-экономикалык негиздемелерди аткаруу зарылдыгы белгиленген.

5. Өз ара аракеттенишүү жана кызматташуу

5.1. Кыргыз Республикасынын Президенти, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши, Кыргыз Республикасынын Өкмөтү, мамлекеттик органдар жана башка уюмдар менен өз ара аракеттенишүү

“Кыргыз Республикасынын Эсептөө палатасы жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамына ылайык, Эсептөө палатасы мамлекеттик аудиттин көз каранды эмес жогору турган органы болуп саналат, өз ишинде Кыргыз Республикасынын Президентине жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешине отчет берет.

2018-жыл ичинде Эсептөө палатасынын дарегине Кыргыз Республикасынын Президентинин Аппаратынан ар кандай маалыматтарды жана маалымдамаларды берүүгө байланыштуу 73 кат келип түшкөн.

Эсептөө палатасы Кыргыз Республикасынын Президентинин Аппаратына жүргүзүлгөн аудиттердин жыйынтыктары боюнча 59 отчетту берген.

Отчеттук жылы Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинен 193 кат келип түшкөн, анын ичинен, жүргүзүлгөн аудиттердин жыйынтыктары жөнүндө отчетторду жана маалыматтарды берүү жөнүндө 58 суроо-талап, аудит жүргүзүү жөнүндө 15 тапшырма, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин комитеттеринин отурумдарына катышууга 96 чакыруу келип түшкөн.

Мындан сырткары, Эсептөө палатасынын демилгеси менен, жыл ичинде Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин дарегине, Эсептөө палатасынын Кеңеши тарабынан кабыл алынган токтомдордун негизинде, жүргүзүлгөн аудиттердин жыйынтыктары жөнүндө 64 отчет жана корутундулар жөнөтүлгөн.

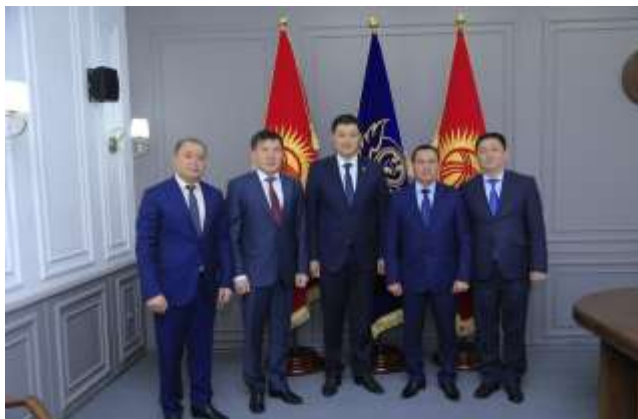
Ошондой эле, Кыргыз Республикасынын Коопсуздук Кеңешине жүргүзүлгөн аудиттердин жыйынтыктары жөнүндө 51 отчет жөнөтүлгөн.

5.2. Укук коргоо органдары менен өз ара аракеттенишүү

Мамлекеттик финансылык аудиттин тутумун натыйжалуу уюштуруу, укук коргоо органдары менен Эсептөө палатасынын тыгыз өз ара аракеттенишүүсүз мүмкүн эмес.

Мындай өз ара аракеттенишүүнү орнотуу үчүн, 2018-жылы Эсептөө палатасынын демилгеси менен, Кыргыз Республикасынын Башкы прокуратурасы, Кыргыз Республикасынын Улуттук коопсуздук мамлекеттик комитети, Кыргыз Республикасынын Ички иштер министрлиги жана Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Экономикалык кылмыштуулук менен күрөшүү боюнча

мамлекеттик комитети менен өз ара аракеттенишүү жөнүндө Макулдашуу иштелип чыккан жана түзүлгөн.

Акыркы мезгилде финансылык-бюджеттик чөйрөдөгү жана мамлекеттик жана муниципалдык менчиктин тескөөсүндөгү бузууларды аныктоо, алдын алуу жана токтотуу ишиндеги кызматташуунун натыйжалуу механизми түзүлдү.

Алсак, өткөн жылы козголгон жазык иштери алкагында укук коргоо органдарынын 73 токтому боюнча Эсептөө палатасы тарабынан, жүздөн ашык аудитордук иш-чаралар жүргүзүлгөн: Бишкек ЖЭБин модернизациялоо, «Солнечный Берег» пансионатын сатуу, «ТНК «Дастан» ААКсынын сатып алууларды жүргүзүүсү, Ысык-Көл районунун Бактуу-Долоноту айылындагы ипподромдун курулушу, «Вечерний Бишкек» ЖАКы, Мамлекеттик Тарых музейин реконструкциялоо, Бишкек шаарынын мэриясына караштуу «Бишкек жашыл чарба» муниципалдык ишканасы тарабынан көчөттөрдү сатып алуу, Бишкек шаарындагы «Калыс Ордо» жаңы конушундагы №86 орто мектептин курулушу, «Росинбанк» ААКсынын негизсиз акча операциялары, Кыргыз Республикасынын Саламаттык сактоо министрлигинде 2013-2018-жылдары ичинде гемодиализдерди сатып алуу маселеси ж.б. боюнча.

Негизинен, отчеттук мезгилде укук коргоо органдарынан аудиттерди дайындоо жөнүндө 135 токтом келип түшкөн, анын ичинен: прокуратура органдарынан - 4; ЭККМК - 32; УКМК - 54; ИИМ - 45.

Аудитордук иш-чараларды жүргүзүүнү кароонун жыйынтыгы боюнча 62 токтом боюнча баш тартылган, анын ичинен: прокуратура органдары -2; ЭККМК - 12; УКМК - 18; ИИМ - 30.

73 токтом жана суроо-талаптар аткарууга кабыл алынган: анын ичинен: прокуратура органдары -2; ЭККМК - 20; УКМК - 36; ИИМ - 15.

Аягына чыгарылган аудиттер боюнча материалдар, 6 млрд.сомго ар кандай каржы жана башка бузууларды аныктоо менен, аудиттин демилгеси менен жөнөтүлгөн. Көрсөтүлгөн сумманын ичинен көпчүлүк бөлүгүн, Бишкек ЖЭБи, Ысык-Көл районунун Бактуу-Долоноту айылындагы ипподромдун курулушу, Мамлекеттик Тарых музейин реконструкциялоо боюнча аудит материалдары түзөрүн, белгилей кетүү керек.

Өз кезегинде, 2018-жылы Эсептөө палатасынын демилгеси менен, укук коргоо органдарынын кароосуна жалпы 786,9 млн.сом суммасындагы, аудиттин 49 материалы жөнөтүлгөн, анын ичинен: прокуратура органдарына - 753,6 млн.сомго 34 материал; ЭККМК - 15,4 млн.сомго 11 материал; УКМК - 4,8 млн.сомго 4 материал.

Аларды кароонун жыйынтыктары боюнча, укук коргоо органдары тарабынан 7 жазык иши козголгон, аудиттин 15 материалы боюнча кошумча текшерүүлөр жүрүп жатат, аудиттин 12

материалы боюнча жазык ишин козгоодон баш тартылгандыгы жөнүндө чечимдер кабыл алынган, калган материалдар башка жазык иштеринин материалдарына тартылган.

Эсептөө палатасынын укук коргоо органдары менен кызматташуусунун негизги максаты болуп, Кыргыз Республикасынын мамлекеттик мүлкүн жана мамлекеттик бюджетин пайдалануу менен байланышкан кылмыштарды алдын алуу, аныктоо жана токтотуу болуп эсептелерин эске алуу менен, берилген ыйгарым укуктун чегиндеги өз ара аракеттенишүү улантыла бермекчи.

5.3. Эл аралык кызматташуу

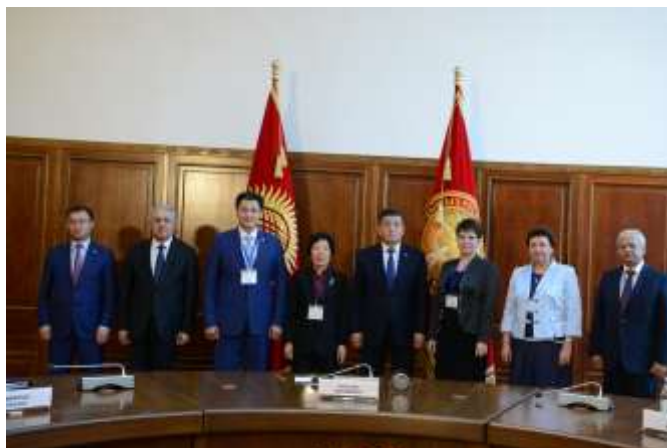
Шанхай кызматташуу уюмунун (ШКУ) мүчө өлкөлөрүнүн финансылык контролдоонун жогорку органдарынын (ФКЖО) кызматташуусу

2018-жылдын июлунда Кыргыз Республикасынын Эсептөө палатасынын жетекчилиги менен, ШКУ мүчө мамлекеттеринин аудиттин жогорку органдарынын жетекчилеринин 4-жолугушуусу өткөрүлгөн. Жолугушууга Кытай Эл Республикасынын, Россия Федерациясынын, Казакстан Республикасынын, Индия Республикасынын, Тажикстан Республикасынын, Өзбекстан Республикасынын аудиттин жогорку органдарынын жетекчилери жана өкүлдөрү катышкан. Жолугушуунун жүрүшүндө

катышуучулар “Мамлекеттик аудитти өнүктүрүүнүн көйгөйлөрү жана келечеги”, “Мамлекеттик башкаруунун маанилүү аспабы катары бюджеттик каражаттардын чыгымдалышына натыйжалуулук аудити” жана “Мамлекеттин социалдык саясатында аудиттин жогорку органынын ролу жана орду” сыяктуу актуалдуу темаларды талкуулашты.

Жолугушуунун жыйынтыгы боюнча, Эсептөө палатасы демилгелеген, Шанхай кызматташуу уюмунун диалогу боюнча байкоочулардын, өнөктөштөрдүн жана мүчө мамлекеттердин аудиттин жогорку органдарынын кызматташуусу жөнүндө Жобо бекитилген. Ошондой эле, 2018 – 2019-жылдарга ШКУ мүчө мамлекеттеринин аудиттин жогорку органдарынын кызматташуусу алкагында План бекитилген.

Аудиттин жогорку органдарынын эл аралык уюмунун (INTOSAI), Аудиттин жогорку органдарынын Азиялык уюмунун (ASOSAI), Экономикалык кызматташуу өлкөлөрүнүн жогорку аудит органдарынын эл аралык уюмунун (ECOSAI) алкагында кызматташуу

Кыргыз Республикасынын Эсептөө палатасынын төрагасы У.А. Марипов, Вьетнамдын Ханой шаарында 2018-жылдын 19-22-сентябрында өткөн “Туруктуу өнүгүү үчүн экологиялык аудит” жана “Экологиялык аудитти жүргүзүүдө аудиттин жогорку органдарынын ортосунда кызматташуу” темасына арналган ASOSAIнин 14-ассамблеясына катышкан. Ассамблеянын жүрүшүндө бардык

катышуучулар туруктуу өнүгүү максатында экологиялык аудитти жүргүзүү маселеси боюнча пикир алышуу мүмкүнчүлүгүн алышты.

Мындан сырткары, ASOSAI тарабынан каржыланган жана уюштурулган, Казакстан Республикасынын Астана шаарында 2018-жылдын 9-13-июлунда өткөн “Маалымат технологияларына (ИТ) аудит» семинары өтүп, ага Эсептөө палатасынын кызматкерлери катышкан.

Ошондой эле, Эсептөө палатасынын үч кызматкери «(ИТ) аудит» темасындагы ASOSAIнин потенциалын өнүктүрүү программасына катышкан, аны өткөрүү 2018-2019-жылдарга пландалган. Программанын алкагында кызматкерлер 2018-жылдын 26-февралынан 27-февралына чейин жогоруда аталган темадагы онлайн окуудан окушкан, ал жерде ИТ аудит жүргүзүү планын иштеп чыгышкан жана 2018-жылдын 25-29-июнунда Индиянын Ноида шаарында ИТ аудитинин планын долбоорун жана маселелерди талкуулоо боюнча жолугушууга катышышкан.

Көз карандысыз мамлекеттер шериктештигинин мүчө өлкөлөрүнүн финансылык контролдоонун жогорку органдарынын (ФКЖО) жетекчилеринин Кеңешинин алкагында кызматташуу

2018-жылдын сентябрында Россия Федерациясынын Москва шаарында Көз карандысыз мамлекеттер шериктештигинин мүчө өлкөлөрүнүн финансылык контролдоонун жогорку органдарынын (ФКЖО) жетекчилеринин Кеңешинин XVIII сессиясы өткөн.

Сессиянын жүрүшүндө ФКЖО жетекчилеринин Кеңешинин мүчөлөрү “Мамлекеттик башкарууну өнүктүрүүдө жана натыйжалуулугун жогорулатууда маалыматтык технологиялар” темасында талкуулашкан. Сессиянын алкагында ошондой эле, улуттук негизги көрсөткүчтөр боюнча Эксперттик топтун жана ФКЖО стандарттарын иштеп чыгуу боюнча Жумушчу тобунун ишинин жыйынтыктары боюнча отчеттор, КМШ ФКЖО жетекчилеринин Кеңешинин уставдык документтери жана уюштуруу иштерине өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө маселе каралган.

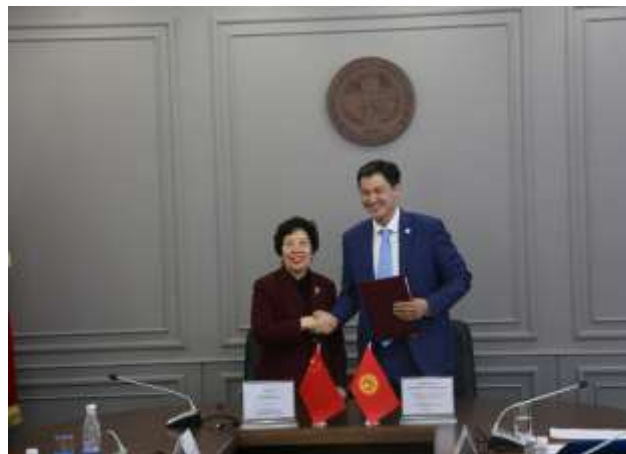
Чет өлкөлөрдүн аудиттин жогорку органдары менен эки тараптуу кызматташуу

2018-жылдын апрелинде Кыргыз Республикасынын Эсептөө палатасынын делегациясынын Россия Федерациясынын Эсептөө палатасына иш сапары болуп өткөн. Иш сапардын жүрүшүндө Кыргыз Республикасынын Эсептөө палатасынын төрагасы У.А. Марипов менен Россия Федерациясынын Эсептөө палатасынын төрайымы Т.А. Голикованын жолугушуусу болгон. Жолугушуунун жыйынтыгы боюнча Кыргыз Республикасынын Эсептөө палатасы менен Россия Федерациясынын Эсептөө палатасынын ортосунда

кызматташуу жөнүндө Макулдашууга жана 2019-2020-жылдарга кызматташуу программасына кол коюлган.

Бишкек шаарында 2018-жылдын июлунда Кыргыз Республикасынын Эсептөө палатасынын төрагасы У.А. Марипов менен Кытай Эл Республикасынын Улуттук аудит кеңсесинин генералдык аудитору Ху Цзецундын жолугушуусу болуп өткөн. Жолугушуунун жүрүшүндө тараптар эки тараптуу кызматташууну өнүктүрүү жана чындоо маселелерин талкуулашкан. Жолугушуунун жыйынтыгы боюнча Кыргыз Республикасынын Эсептөө палатасы менен Кытай Эл Республикасынын Улуттук аудит кеңсесинин ортосунда кызматташуу жөнүндө макулдашууга кол коюлган.

Ошондой эле, Москва шаарында 2018-жылдын 5-сентябрында Кыргыз Республикасынын Эсептөө палатасынын төрагасы У.А. Марипов менен Азербайжан Республикасынын Эсептөө палатасынын төрагасы В.Т. Гюльмамедовдин жолугушуусу болуп өткөн. Анын жыйынтыгы боюнча Кыргыз Республикасынын Эсептөө палатасы менен Азербайжан Республикасынын Эсептөө палатасынын ортосунда кызматташуу жөнүндө макулдашууга кол коюлган.

2018-жылдын апрелинде Азербайжан Республикасынын Эсептөө палатасынын делегациясы Кыргыз Республикасынын Эсептөө палатасына таанышуу иш сапары менен келишкен. Жолугушуунун жүрүшүндө Эсептөө палатасынын уюштурулган түзүмү жана жалпы иштөө маселеси, аудит процесстери, аудит түрлөрү жана отчеттуулук процесстери, отчеттордун натыйжалары (таасирлери, жыйынтыктары) жана башкалар талкууланган.

2018-жылдын майында Тажикстандын Эсептөө палатасы Кыргыз Республикасынын Эсептөө палатасына иш сапары менен келишкен. Иш сапардын максаты болуп, Кыргыз Республикасынын Эсептөө палатасынын стратегиялык пландоо жана аудитордук иш, мамлекеттик аудиттин эл аралык стандарттарын жайылтуу, Эсептөө палатасынын кызматкерлеринин ишин баалоо жана жалдоо тажрыйбаларын үйрөнүү эсептелген.

5.4. Коомчулук менен байланышуу

Коомчулукка маалымдоо Эсептөө палатасынын ишиндеги артыкчылыктуу багыттардын бири болуп эсептелет. Өткөн жыл ичинде Эсептөө палатасынын ишинин транспаренттүүлүгү, маалыматты адаттагыдай ыкмада жайылтуу менен камсыздалган.

2018-жылы коомчулукка маалымдоо, Эсептөө палатасынын расмий веб-сайтына пресс-релиздерди жана билдирүүлөрдү, жалпыга маалымдоо каражаттарында жарыяланган, Эсептөө палатасы аудиттин эл аралык стандарттарына өтүү алкагындагы жүргүзүлгөн реформалар жана аудиттердин жыйынтыгы жөнүндө билдирүүлөрдү, макалаларды жана интервьюларды жайгаштыруу жолу менен жүзөгө ашырылган.

Өткөн жыл ичинде Эсептөө палатасынын иши жөнүндө 103 пресс-релиздер даярдалган жана жарыяланган. Сайтка жарыяланган бардык билдирүүлөр, алдыңкы маалымат агенттиктери жана жаңылык сайттары тарабынан кайрадан басылып чыккан. Жогоруда көрсөтүлгөн пресс-релиздердин, парламенттин отурумдарында жана башка иш чараларда жетекчиликтин чыгып сүйлөгөндөрүнүн жана интервьюларынын негизинде республикалык жалпыга маалымдоо

каражаттарында 2018-жылга карата бардыгы болуп, Эсептөө палатасынын ишине тиешелүү 862 билдирүүлөр, макалалар жарыяланган.

Мындан сырткары, убакыт талабын эске алуу менен, жарандык коом менен өз ара аракеттенишүүнүн жаңы форматтары жайылтылууда. Бүгүнкү күнү Эсептөө палатасынын барактары Twitter жана Facebook социалдык тармактарында, YouTube видеохостингинде бар, Youtube видеоблогунда актуалдуу жаңылыктар, ошондой эле коррупция менен күрөшүүгө арналган Эсептөө палатасынын видеороликтери жеткиликтүү. Өткөн жылдын башында роликтер жергиликтүү каналдарда кайрадан берилген. Facebook тармагындагы аудиторияны камтуу бир кыйла өскөн, социалдык тармактарды колдонуучулардын жеке кароолорунун саны 300дөн 2500гө чейин жеткен.

Жалпыга маалымдоо каражаттарынын өкүлдөрү Эсептөө палатасынын иш чараларына дайыма тартылып турат. Алсак, Эсептөө палатасынын демилгеси жана суроо-талаптар боюнча ар кандай интервьюлар, актуалдуу темада республикалык жалпыга маалымдоо каражаттарынын журналисттери менен жетекчиликтин жолугушуулары уюштурулган. Жыл ичинде ЖМК редакцияларынан жана журналисттерден бардыгы болуп, 61 суроо-талап келип түшкөн, бардыгы өз учурунда иштелип чыккан.

Отчеттук мезгилде Эсептөө палатасынын жаңы расмий сайтынын иштеши, Эсептөө палатасындагы жана башка иш-чаралар жана жүргүзүлгөн аудиттер жөнүндө коомчулукка маалымдоонун маанилүү аспабы болуп эсептелди жана жарандардын туура маалыматка ыкчам жетүүсү үзгүлтүксүз жүргүзүлүп турду.

5.5. Жарандардын кайрылуулары менен иштөө

Отчеттук жылы жарандардан 77 кат жана электрондук кайрылуу келип түшкөн, алар “Жарандардын кайрылууларын кароо тартиби жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамына ылайык каралган.

Арыздардын, кайрылуулардын жана сунуштардын бир кыйла саны Бишкек шаарынын тургундарынан келип түшкөн – 36, же 46 пайыз.

Жарандардын кайрылуулары менен иштөөнү талдоо, Эсептөө палатасынын дарегине келип түшкөн көпчүлүк арыздар жана кайрылуулар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын же мамлекеттик органдардын компетенциясына түздөн түз кирген маселелерди, чечимдерди козгоорун көрсөткөн.

Кайрылууларды жалпысынан негизинен үч топко бөлүүгө болот:

- биринчи топко жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын иши боюнча кайрылуулар кирет;
- экинчи топко - мамлекеттик органдарын иши жөнүндө кайрылуулар;
- үчүнчү топко – эмгек акы жөнүндө.

Келип түшкөн кайрылуулардын жалпы санынын ичинен жарандардын 20 кайрылуусу же 26 пайызы, Кыргыз Республикасынын жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын жергиликтүү бюджетинин аткарылышына аудит жүргүзүү өтүнүчү менен кайрылуулар түзөт.

Отчеттук мезгилге карата Эсептөө палатасынын коомдук кабылдамасына ар кандай маселелер боюнча 10 жаран кайрылган, алардын кайрылуулары белгиленген тартипте каралган.

6. Коррупцияга каршы иш-чаралар

Кыргыз Республикасынын Президентинин 2012-жылдын 2-февралындагы № 26 Жарлыгы жана Кыргыз Республикасынын Президентинин 2013-жылдын 12-ноябрындагы № 215 “Кыргыз Республикасынын Коррупцияга каршы мамлекеттик саясатын ишке ашыруу” Жарлыгы менен бекитилген, Кыргыз Республикасынын коррупцияга каршы саясатынын мамлекеттик стратегиясын ишке ашыруу максатында, Эсептөө палатасында жыл сайын коррупцияга каршы иш-чаралар планы кабыл алынат (мындан ары – План).

Отчеттук мезгил ичинде Пландын алкагында, түзүмдүк бөлүмдөрдүн жана аймактык бөлүнүштөрдүн жана алардын кызматкерлеринин функцияларын жана ыйгарым укуктарын конкреттештирүү максатында, жумушчу процессин талдоо боюнча жумушчу тобу түзүлгөн.

Эсептөө палатасынын ички ченемдик документтери жана Эсептөө палатасынын ишин жөнгө салуучу Кыргыз Республикасынын ченемдик-укуктук актылары дайыма инвентаризацияланып турат.

Эсептөө палатасынын 2018-жылдын 11-июнундагы № 10-6/79 буйругу менен, аткаруу тартибин күчөтүү боюнча чаралар каралган. Ушул буйрукка ылайык, аудит объектеринде Эсептөө палатасынын кызматкерлери тарабынан эмгек тартибинин сакталышына текшерүү жүргүзүлгөн.

Эсептөө палатасынын ишинин маалыматтык ачыктыгын камсыз кылуу жана айкындуулукту жогорулатуу максатында, Эсептөө палатасынын расмий сайты иштейт, анда маалымат орун алган жана “Жарандардын кайрылууларын кароо тартиби жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамына ылайык, жарандар менен кайрадан байланышууну камсыздоо үчүн функциялар каралган.

Ошондой эле, расмий сайтта Эсептөө палатасынын “ишеним телефонунун” жана WhatsApp номери көрсөтүлгөн, ал боюнча жарандар жашыруун укугунда, Эсептөө палатасынын кызматкерлеринин мыйзамга каршы иш-аракеттерин билдире алышат.

КТРК жана ЭлТР эфиринде коррупцияга каршы тематикадагы социалдык роликтер берилип турат, анда, жарандарга Эсептөө палатасынын “ишеним телефонунун” номери берилген.

Жарандык коом менен өз ара аракеттенишүү боюнча иш алкагында, Эсептөө палатасында коомдук кабылдама иштейт, анын иши “Жарандардын кайрылууларын кароо тартиби жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамына жана Эсептөө палатасынын Кеңеши тарабынан бекитилген, Кыргыз Республикасынын Эсептөө палатасында жарандарды кабыл алуу эрежелерине ылайык, Эсептөө палатасынын Иш кагаздарын жүргүзүү сектору тарабынан уюштурулат.

Эсептөө палатасынын төрагасынын буйругу менен, жаңы редакциядагы Эсептөө палатасынын кызматкерлеринин этика маселеси боюнча комиссия жөнүндө Жобо бекитилген, ошондой эле анын курамы жаңыланган. Жобого ылайык, Эсептөө палатасынын кызматкерлеринин этика маселеси боюнча комиссиянын, “Кызыкчылыктардын кагылышы жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамы менен белгиленген талаптарды ишке ашыруу бөлүгүндө ыйгарым укуктары кеңейтилген.

Ошондой эле, “Кызыкчылыктардын кагылышы жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамын аткаруу менен, Эсептөө палатасында жеке (өздүк) кызыкчылыктарды декларациялоо жана Эсептөө палатасындагы дипломатиялык азем белектерди эсепке алуу жана сактоонун ички тартиби бекитилген.

Коррупцияга каршы иш-чаралар алкагында, “Коррупцияга каршы саясаттын мамлекеттик стратегиясы” жана “Кызыкчылыктардын кагылышы” темалары боюнча кызматкерлерди окутуу жүргүзүлгөн.

Нарын жана Ош шаарларында жайгашкан аудит объектилеринин эмгек жамааттары жана жетекчилери менен Эсептөө палатасынын өкүлдөрүнүн жолугушуусунун жүрүшүндө, аудит

жүргүзүү тартиби, аудит объектисинин милдеттери түшүндүрүлдү, Эсептөө палатасынын “ишеним телефонун” иши жана Эсептөө палатасынын WhatsApp номери, алар боюнча Эсептөө палатасынын кызматкерлеринин мыйзамга каршы иш-аракеттерин билдире алышаары жөнүндө маалымат берилди.

Эсептөө палатасынын төрагасы Коррупцияга каршы саясаттын мамлекеттик стратегиясын ишке ашырууну контролдоо боюнча Кыргыз Республикасынын Коопсуздук Кеңешинин Жумушчу тобунун жана Коррупцияга каршы аракеттенүү маселелери боюнча укук коргоо, фискалдык жана башка мамлекеттик органдардын, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын координациялык кеңешмесинин курамына кирет.

2019-жылга Эсептөө палатасынын коррупцияга каршы иш-чаралар алкагында, Эсептөө палатасынын түзүмдүк бөлүмдөрүнүн жана аймактык бөлүнүштөрүнүн жана анын кызматкерлеринин функцияларын жана ыйгарым укуктарын мындан ары конкреттештирүү жана оптималдоо жолу менен, коррупцияны алдын алуу боюнча иштер улантылат.

7. Эсептөө палатасынын ишин уюштурууну камсыздоо

7.1. Методологиялык камсыздоо

Эсептөө палатасынын негизги максаттарынын бири болуп, мамлекеттик аудиттин эл аралык стандарттарын ишке ашыруу жана камсыздоо эсептелет.

2018-жылы Эсептөө палатасы өзүнүн иш-аракетин, жүргүзүлгөн аудитордук иш-чаралардын сапатын жакшыртууну жана аларды методологиялык камсыздоону, өзүнүн кызматкерлеринин потенциалын өнүктүрүүнү камтуу менен, аудиттин эл аралык стандарттарына өтүү боюнча жүргүзүлгөн реформаларды андан ары улантууга топтогон.

Күнүмдүк практикага аудиттин эл аралык стандарттарын жайылтуунун мааниси, методологиянын, аудиттин жүргүзүүнүн негизги принциптеринин жана аны баалоо сапаттарын баалоо критерийлеринин бирдиктүүлүгүндө турат, бул болсо, аудиттин тууралыгын жана объективдүүлүгүн камсыз кылат. Аудиттин жогорку органдары үчүн эл аралык стандарттарга өтүү, мамлекеттик чыгымдардын натыйжалуулугун жогорулатууга жардам берет жана коррупцияга каршы иш-чаралардын маанилүү элементи болуп эсептелет.

Отчеттук мезгилде Эсептөө палатасынын ишин методологиялык камсыздоо, Дүйнөлүк банк жана Европалык кеңештин атынан донорлордун колдоосу менен, Эсептөө палатасынын түзүмдүк бөлүмдөрү тарабынан ишке ашырылды. Финансылык аудит, натыйжалуулук аудити жана шайкештик аудити сыяктуу аудиттин түрлөрүн Эсептөө палатасынын ишинде жайылтуу боюнча методологиялык камсыздоо иштери улантылды:

- жаңырылган, анын ичинен, аудиттин эл аралык стандарттарындагы өзгөртүүлөрдү эске алуу менен, бюджеттик уюмдар жана мекемелер үчүн, Финансылык аудит боюнча колдонмо;
- шайкештик аудити боюнча колдонмо.

Мындан сырткары, отчеттук жылы төмөндөгүлөр иштелип чыккан жана Эсептөө палатасынын Кеңеши тарабынан бекитилген:

- аудиттин сапаттарын контролдоо боюнча методикалык сунуштар;
- чарба жүргүзүүчү субъекттердин финансылык отчеттуулугуна жүргүзүлгөн аудит боюнча колдонмого карата Excel программасында автоматташтырылган жумушчу документтердин формалары;
- аудитордук тандоонун жол-жоболорун колдонуу боюнча методикалык сунуштар;

- мамлекеттик аудиттин жүрүшүндө аныкталган бузуулардын классификатору. Негиз катары кабыл алынган Бузуулардын классификатору мамлекеттик бийлик органдарынын тутуму үчүн бузууларды унификациялоо максатында, андан ары кароо жана бекитүү үчүн Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешине жана Өкмөтүнө жөнөтүлгөн;

- Кыргыз Республикасында ачык Өкмөттү түзүү боюнча Иш-аракеттердин улуттук планын ишке ашыруу алкагында – Коомчулуктун катышуусу менен аудит тутумун жайылтуу боюнча 2018 – 2020-жылдарга карата иш планы.

Коррупция менен күрөшүү боюнча иш-аракеттердин Стамбул планынын “ички аудит менен Эсептөө палатасынын өз ара аракеттенишүүсүн күчөтүү” бөлүгүндө сунуштарын аткаруу максатында, “Ички жана тышкы аудиттердин өз ара аракеттенишүүсү маселеси боюнча аудит стандарттарын колдонуу боюнча методикалык сунуштар” долбоору даярдалган жана талкууга чыгарылган.

Мамлекеттик сатып алуулар веб-порталы аркылуу электрондук мамлекеттик сатып алууларды жайылтуу, мурда аудиттин жардамы менен кагаз жүзүндө мамлекеттик сатып алууларга жүргүзүлгөн аудитке караганда, башка олуттуу мамилени талап кылат.

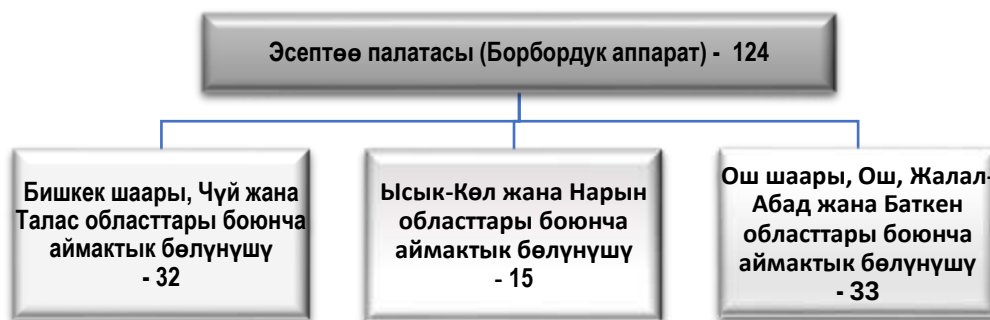
Буга байланыштуу, Эсептөө палатасы Европалык реконструкциялоо жана өнүктүрүү банкынын “Кыргыз Республикасы: электрондук мамлекеттик тендерлерге аудиттин жаңы (типтүү) методологиясын жайылтуу. Методологияны пилоттук жайылтуу” техникалык кызматташуу долбоорунун алкагында, электрондук мамлекеттик сатып алууларга аудит методологиясын иштеп чыгуу жана жайылтуу ишин баштады.

Электрондук мамлекеттик сатып алуулар үчүн методология, Экономикалык кызматташуу жана өнүктүрүү уюму тарабынан иштелип чыккан натыйжалуулуктун негизги көрсөткүчтөрүнө негизделери пландалууда, ал ачык мамлекеттик башкарууну баалоого багытталашы керек жана мамлекеттик сатып алуулар жөнүндө маалыматка жетүүнү жеңилдетүү максатында, ачык маалыматтарды жана “электрондук өкмөттүн” мамилесин эске алуу менен колдонулат.

Бул максатта, Европалык реконструкциялоо жана өнүктүрүү банкынын “Кыргыз Республикасы: электрондук мамлекеттик тендерлерге аудиттин жаңы (типтүү) методологиясын жайылтуу. Методологияны пилоттук жайылтуу” техникалык кызматташуу долбоорунун жана эл аралык консультанттар менен жолугушуу уюштурулган жана өткөрүлгөн. Методологияны иштеп чыгуучуларына жооп берилген, эксперттик топ түзүлгөн, анын алкагында долбоорду иштеп чыгуучулар менен видео конференция (Бишкек-Киев) өткөрүлгөн, мамлекеттик сатып алуулар чөйрөсүндөгү ченемдик укуктук актылар жалпыланган жана жөнөтүлгөн.

7.2. Кадрдык камсыздоо

2018-жылы Эсептөө палатасынын штаттык саны 206 бирдигин түзүп, анын ичинен, факты жүзүндө мамлекеттик кызматчылардын 204 бирдиги өз ордунда иштеп турган.

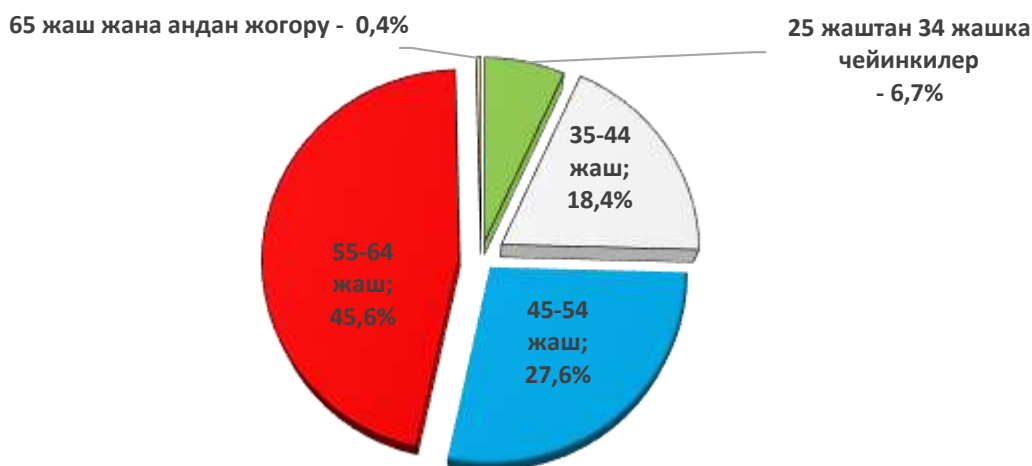

Техникалык жана тейлөөчү персонал 80 бирдикти түзөт.

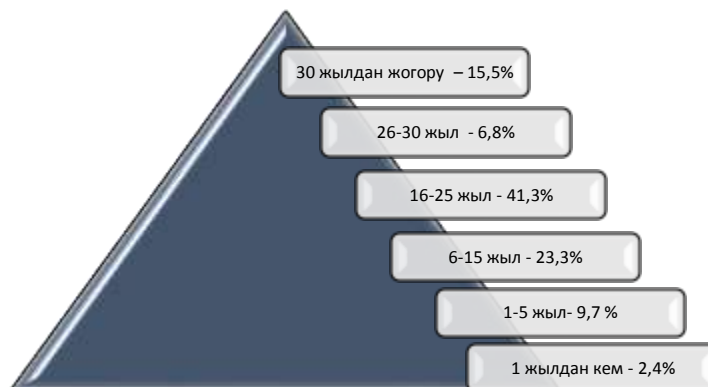
Эсептөө палатасынын сапаттуу курамы төмөндөгү маалыматтар менен берилет:

- **гендердик курамы боюнча:** мамлекеттик кызматчылардын 74,7 пайызын эркектер, 24,2 пайызын аялдар түзөт;
- **билим деңгээли боюнча:** баардык мамлекеттик кызматчылар жогорку билимге ээ, алардын ичинен 22,3 пайызы эки же андан ашык билимге ээ. 6 мамлекеттик кызматчы экономика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасына ээ;
- **адистиги боюнча:** экономика, бухгалтердик эсеп жана финансы - 80,5 пайыз, юридикалык - 5,3 пайыз, гуманитардык - 3,8 пайыз, жана башкалар – 9,2 пайыз;
- **улуту боюнча:** кыргыздар - 197, орустар - 3, өзбек -1, татар -1, тажик – 1, уйгур – 1.

7-диаграмма . Жашы боюнча мамлекеттик кызматчылар

8-диаграмма . Иш стажы боюнча мамлекеттик кызматчылар

Отчёттук жылы Эсептөө палатасынын 12 административдик мамлекеттик бош кызмат ордун ээлөө боюнча конкурс өткөрүлгөн, ага катышуу үчүн 302 арыз берилген.

Конкурстардын жыйынтыгы боюнча 12 бош кызмат орду ээленген, Эсептөө палатасынын мамлекеттик кадр кызматынын ички резервине 1 адам киргизилген.

2018-жылга карата окуу планына ылайык, Европалык Кеңештин “Кыргызстандагы социалдык коргоо секторун реформалоо боюнча контрактты ишке ашырууну техникалык колдоо” долбоорунун колдоосу менен, САР программасы (бухгалтерлерди эл аралык кесиптик сертификациялоо) боюнча төмөндөгү багыттагы окуу курстары өткөрүлгөн: “Финансылык эсеп -1” - 20 кызматкер жана “Башкаруу эсеби -1” – 20 кызматкер.

Ошондой эле кызматкерлер төмөндөгү багыттар боюнча да окушкан:

- ишкер кыргыз тили (Мамлекеттик заказдын алкагында) – 4 кызматкер;
- мамлекеттик органдардагы бюджеттик эсеп жана отчеттуулук (Мамлекеттик заказдын алкагында) – 3 кызматкер;
- программалык негизде бюджетти түзүү (Кыргыз Республикасынын Финансы министрлиги тарабынан уюштурулган). Программалык бюджетти түзүү процессине катышкан Кыргыз Республикасынын Эсептөө палатасынын 5 кызматкери;
- мамлекеттик жарандык жана муниципалдык кызматчыларды кайрадан даярдоо курстары (Мамлекеттик заказдын алкагында) – 2 кызматкер;
- товарларды, жумуштарды жана консультациялык кызмат көрсөтүүлөрдү мамлекеттик сатып алууларды башкаруу (Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин окуу борбору тарабынан уюштурулган) – 45 кызматкер;
- натыйжалуулук аудити боюнча колдонмону практикалык колдонуу (ЕК долбоорунун алкагында уюштурулган) – 35 кызматкер;
- эл аралык жана ишкер сүйлөшүүлөрдү жүргүзүү – 3 кызматкер;
- коррупцияга каршы аракеттенүү, кызыкчылыктардын кагылышы, ошондой эле мамлекеттик кызматчылардын этикасы маселелерин жөнгө салуучу Кыргыз Республикасынын ченемдик-укуктук актылары боюнча.

2 кызматкер 2 жылдык окууну аякташып, Нанкин Аудит Университетинин (КЭР) дипломун алышкан, бир кызматкер тандоодон өтүп, 2018-2020-жылдар мезгил аралыгына карата жогоруда көрсөтүлгөн университеттен окуу үчүн жөнөтүлгөн.

Мындан сырткары, Кыргыз Республикасынын Эсептөө палатасынын 6 кызматкери төмөндөгү эл аралык окуу семинарларына катышкан: “Финансылык контролдоонун жогорку органдарынын ишинин натыйжалуулугун баалоо практикасындагы сапаттуу көрсөткүчтөрдүн мааниси” (Азербайжан Республикасы); “ИТ аудити” (Казакстан Республикасы жана Индия); “ЭКОСАИ семинары – 2018 (Түркия).

Кезектеги жылы Эсептөө палатасынын жана ар бир кызматкердин ишин жакшыртуу боюнча чечимдерди кабыл алуу үчүн, Эсептөө палатасынын ишине функционалдык талдоо жүргүзүү боюнча Эсептөө палатасында жооптуу кызматкерлердин ичинен жумушчу тобу түзүлгөн.

Эсептөө палатасынын кызматкерлерин сыйлоо жана жаза чараларын колдонуу

Отчёттук мезгил ичинде 1 мамлекеттик кызматчыга “катуу сөгүш” жана 5 мамлекеттик кызматчыга “сөгүш” жана 1 мамлекеттик кызматчыга жана ТТПнын 1 кызматкерине “эскертүү” тартип жазасы колдонулган.

Ошондой эле, Эсептөө палатасынын 60 кызматкери сыйланган, анын ичинен: 1 кызматкер - Кыргыз Республикасынын мамлекеттик кадр кызматынын Ардак грамотасы менен; 1 - Кыргыз Республикасынын мамлекеттик кадр кызматынын “Кыргыз Республикасынын мамлекеттик кызматынын отличниги” төш белгиси менен; 1 – Кыргыз Республикасынын Президентине караштуу Мамлекеттик тил боюнча улуттук комиссиясынын Ардак грамотасы менен; 2 - Спорт жана дене тарбия мамлекеттик агенттигинин “Кыргыз Республикасынын дене тарбия жана спортунун отличниги” төш белгиси менен; 3 – жогоруда көрсөтүлгөн Агенттиктин Ардак грамотасы менен; 8 – Эсептөө палатасынын «Кыргыз Республикасынын Эсептөө палатасынын ардактуу кызматкери» медалы менен; 10 – Эсептөө палатасынын 3-даражадагы “Кыргыз Республикасынын Эсептөө палатасынын үлгүлүү кызматкери” медалы менен; 4 – Эсептөө палатасынын 2-даражадагы “Кыргыз Республикасынын Эсептөө палатасынын үлгүлүү кызматкери” медалы менен; 6 – Эсептөө палатасынын “Мамлекеттик аудит отличниги” төш белгиси менен; 17 – Эсептөө палатасынын Ардак

грамотасы менен сыйланган; 7 – алкыш жарыяланган. Ошондой эле, Эсептөө палатасынын сыйлыктары менен, мамлекеттик башка органдар жана уюмдардын 6 кызматкери сыйланган.

Персоналдарды баалоо

2018-жылга Кыргыз Республикасынын Эсептөө палатасынын мамлекеттик кызматчыларынын ишин баалоо жыйынтыгы боюнча, Эсептөө палатасынын мамлекеттик кызматчыларынын ишин баалоо комиссиясынын сунуштары менен, төмөндөгүдөй чечимдер кабыл алынган: борбордук аппарат боюнча 106 мамлекеттик кызматчы жана аймактык бөлүнүштөр боюнча - 75 мамлекеттик кызматчы ээлеген кызматына ылайык келээри; 6 мамлекеттик кызматчынын кызматынан жылдыруу; борбордук аппараттын 25 мамлекеттик кызматчысына жана аймактык бөлүнүштөрдүн 19 мамлекеттик кызматчысына кезектеги класстык чен ыйгаруу жөнүндө; 15 мамлекеттик кызматчыны кадрлардын ички резервдерине киргизүү жөнүндө.

Кыргыз Республикасынын Президентинин 2014-жылдын 2-июнундагы № 119 “Кыргыз Республикасында 2014-2020-жылдары мамлекеттик тилди өнүктүрүүнүн жана тил саясатын өркүндөтүүнүн улуттук программасы жөнүндө” Жарлыгын ишке ашыруу алкагында, Эсептөө палатасынын ишинде мамлекеттик тилди андан ары өнүктүрүү жана иш кагаздарын мамлекеттик тилге толук өткөрүү боюнча иштер улантылып жатат. Бардык мамлекеттик кызматчылар мамлекеттик тилди билүү боюнча “Кыргызтест” мамлекеттик ишканасынан тестирилөөдөн өтүшкөн, анын жыйынтыгы боюнча айрым мамлекеттик кызматчыларды окутуу боюнча тиешелүү чараларды кабыл алуу пландалууда.

7.3. Эсептөө палатасынын ишин автоматташтыруу

Бизнес-процессти автоматташтыруу, акыркы жылдары Эсептөө палатасынын ишинин негизги багыттарынын бири болуп эсептелет. Бүгүнкү күнү иш кагаздарын жүргүзүү, аудитордук ишти пландоо, жүргүзүлгөн аудиттер боюнча отчеттуулукту жүргүзүү процесстери толугу менен автоматташтырылган. Отчеттук жылы бул процесстерди жакшыртуу боюнча иштер улантылган. Мындан сырткары, аудиттерди жүргүзүү процесстерин автоматташтыруу максатында, финансылык аудиттин электрондук формалары тестирилген, натыйжалуулук жана шайкештик аудиттеринин формалары иштелип чыккан жана жайылтылган.

Жылдын башында Эсептөө палатасынын архивин санариптештирүү (электрондук форматта кайрадан түзүү) жана электрондук архивди автоматташтыруу үчүн документтерди даярдоо боюнча иштер башталган.

Маалымат технологиялар тутумун өнүктүрүү жана жакшыртуу максатында, 2018-жылы Эсептөө палатасы тарабынан 17 ноутбук сатылып алынган, алар аудитти жүргүзүүдө көз карандысыз ишти камсыз кылат.

Отчеттук жылы Эсептөө палатасынын мамлекеттик жана расмий тилде расмий сайты ишке киргизилген, ошондой эле англис тилинде иштелип жатат.

Кыргыз Республикасынын Президентинин 2019-жылдын 11-январындагы ПЖ №1 “2019-жылды Региондорду өнүктүрүү жана өлкөнү санариптештирүү жылы деп жарыялоо жөнүндө” Жарлыгын ишке ашыруу боюнча иш-чаралар планындагы пункттарды аткаруу үчүн, учурда 2019-2023-жылдарга Кыргыз Республикасынын Эсептөө палатасында Маалыматтык коммуникациялык технологияларды өнүктүрүү стратегиясын түзүү боюнча иштер жүрүүдө.

7.4. Каржы-чарбалык камсыздоо

Кыргыз Республикасынын Эсептөө палатасынын каржылык иши Кыргыз Республикасынын Бюджеттик кодексине жана мамлекеттик башкаруу секторунда бухгалтердик эсепти жана финансылык отчеттуулукту жүргүзүү боюнча укуктук ченемдик актыларына ылайык жүзөгө ашырылат.

2018-жылга Эсептөө палатасынын чыгымдар сметасынын аткарылышы боюнча маалыматтар төмөндөгү таблицада берилген:

5-таблица. 2018- жылга чыгымдар сметасынын аткарылышы, млн.сомдо

Көрсөткүчтөрдүн аталышы	2018-жылга бекитилген смета	2018-жылга такталган смета	Кассалык чыгымдар
Бюджет*	231,6	231,6	226,9
Фонд**	23,1	23,1	23
Бардыгы:	254,7	254,7	249,9

* Кыргыз Республикасы Эсептөө палатасын республикалык бюджеттен каржылоо;

** материалдык-техникалык базаны чыңдоо, кызматкерлердин жигерин жогорулатуу жана аудитордук иштин жогорку көрсөткүчтөрүнө түрткү берүү Фондун каржылоо

Аталган фонд Эсептөө палатасынын Борбордук аппаратынын жана аймактык бөлүнүштөрүнүн материалдык-техникалык базасын чыңдоо, кызматкерлеринин жигерин жогорулатуу жана аудитордук иштин жогорку көрсөткүчтөрүнө түрткү берүү максатында түзүлгөн.

Отчёттук мезгилде “Мамлекеттик сатып алуулар жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын талаптарына ылайык, электрондук портал аркылуу товарларды, кызматтарды жана кызмат көрсөтүүлөрдү сатып алуу жүзөгө ашырылган. Бардыгы болуп, 81 конкурс өткөрүлгөн, анын ичинен, Борбордук аппаратта 36 жана аймактык бөлүнүштөрдө 45.

“Кыргыз Республикасынын Эсептөө палатасы жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 55-беренесине ылайык, Эсептөө палатасынын финансылык отчеттуулугуна кезектеги аудит 2020-жылы жүргүзүлөт (2017, 2018 жана 2019-жылдарга карата).

Корутунду

Бүгүнкү күнү, ишти жакшыртууга багытталган Эсептөө палатасы тарабынан көрүлгөн тиешелүү чараларга карабастан, белгилүү бир көйгөйлөр менен кемчиликтер болуп келет. Ченемдик базанын жеткире иштелбегендиги, бүтүндөй мамлекеттик аудиттин методологиялык негиздеринин жетилбегендиги, айрым аудит объектилериндеги каржы кызматкерлеринин сапатсыздыгы, жыл сайын аныкталган каржы бузууларынын бир кыйла суммаларына алып келет.

Мамлекеттик органдардын аткаруу тартиби өзгөчө көңүл бурууну талап кылат. Аныкталган каржы бузууларынын суммаларынын мамлекеттик органдар тарабынан толук эмес көлөмдө кайтарылышы, жөнөтүлгөн жазма буйруктардын аткаруу мөөнөтүнүн кечиктирилиши, кызматтагы адамдардын жоопкерчилигинин талаптагыдай эмес деңгээли жөнүндө билдирет.

Аталган көйгөйлөрдү чечүү үчүн, Эсептөө палатасы мамлекеттик аудиттин тутумун жакшыртуу, каржы бузууларын алдын алуу боюнча профилактикалык чараларды жайылтуу, бүтүндөй финансылык тартипти жогорулатуу аркылуу мамлекеттик каражаттардын натыйжалуу жана рационалдуу пайдаланылышына көзөмөлдү күчөтүү багытында иш алып баруусун улантат.

Буга байланыштуу, Эсептөө палатасы өлкөнү жалпы санариптештирүү программасына өз учурунда жана натыйжалуу катышуусу зарыл. Абдан жогорку деңгээлде саясий колдоого татыган, Кыргыз Республикасынын Коопсуздук Кеңешинин 2018-жылдын 14-декабрындагы № 2 чечими менен жактырылган, “Санариптүү Кыргызстан - 2019-2023” санариптүү трансформациялоо концепциясын ишке ашыруу, мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөрдүн тутумун жакшыртууга жана санарип технологиялары менен камсыз кылган артыкчылыктарды толук ишке ашыруу аркылуу, мамлекеттик сектордун отчеттуулугун жана ачыктыгын, айкындуулугун жогорулатууга багытталган.

Өз кезегинде, мамлекеттик органдардын белгилүү бир иш процесстерин, анын ичинен, финансылык ишти эсепке алуу процессин автоматташтыруу, мамлекеттик аудиттин ишине жакшы таасирин тийгизет. Пландоодон баштап, аудиттин бардык этаптарында мамлекеттик органдардын маалыматтар базасына жана колдогу маалыматтарга ыкчам жетүү, жүргүзүлгөн аудитордук иш-чаралардын сапатын жогорулатууга, коррупциялык көрүнүштөрдү аныктоого жана аларга бөгөт коюуга жардам берет.

Өз кезегинде, Эсептөө палатасы жеке процесстерин автоматташтыруу боюнча иштерин тездетүүдө. Учурда, Эсептөө палатасы тарабынан Эсептөө палатасынын маалыматтар технологиясын өнүктүрүү боюнча стратегия иштелип жатат. Бул стратегия иштин, ошондой эле коюлган максаттарга жетүү боюнча иш-чаралардын натыйжалуулугун жогорулатууга багытталган маалыматтык технологияларды өнүктүрүү артыкчылыктарын жана максаттарын аныктайт.

Эл аралык тажрыйбаларды жана алдыңкы технологияларды эске алуу менен, мамлекеттик аудиттин методологиялык негиздерин жакшыртуу боюнча иштер улантылат. Бул иштер милдеттүү түрдө Эсептөө палатасынын кызматкерлеринин потенциалын жогорулатуу менен коштолот.